

RIIGIKOGU

4. istungjärk.

Protokoll nr. 89 (26).

1921. a.

Sisu: 1. Päewakorra täiendamine ja päewakorra-punktide järjekorra kindlaksmääramine. — 2. Komisjoni täiendawad walimised. — 3. Seadus Liiwimaa linnade hüpooteegi seltsi põhikirja muutmise kohta — III lugemisel wastu wõetud ilma redaktsiooni komisjoni andmata. — 4. Seadus riigi keskasutuste 1921 a. krediitide lõpetamise ja riigi wõlauskujate arwete õiendamise kohta. — III lugemisel wastu wõetud. — 5. Seadus kaubandus-tööstusministeeriumi 1921 a. kulude-eelarwe muutmise asjus — III lugemisel wastu wõetud ilma redaktsiooni komisjoni andmata. — 6. Seadus teedeministeeriumi 1921 a. kulude-eelarwe muutmise kohta — III lugemisel wastu wõetud ilma redaktsiooni komisjoni andmata. — 7. Seadus kohtuministeeriumi 1921 a. korraliste kulude eelarwe muutmise kohta — III lugemisel wastu wõetud ilma redaktsiooni komisjoni andmata. — 8. Seadus tollide ja teiste sisse- ja wäljaveomaksude kohta III lugemisel wastu wõetud ilma redaktsiooni komisjoni andmata. — 9. Seadus siseministeeriumile 500.000 marga suuruse krediidi määramise kohta Riigikogu esimehe korteri sisseseade täiendamiseks — III lugemisel wastu wõetud ilma redaktsiooni komisjoni andmata. — 10. Seadus riigi 1921 a. korralise ja erakorralise eelarwe suu- rendamise kohta põllutöö- ja kaubandus-tööstusministeeriumi alal — III lugemisel wastu wõetud ilma redaktsiooni komisjoni andmata. — 11. Seadus Eesti ja Soome waheliste merealuste kaabelite omamisõiguse lepingu kinnitamise kohta — II lugemisel wastu wõetud. — 12. Seadus Eesti-Soome waheliste merealuste kaabelite korraspidamise ja kasutamise kohta, samuti ka nende kaabelite abil toimetatava telegraafilise ja kaugekõnelise läbikäimise kohta Eesti ja Soome wahel — II lugemisel wastu wõetud. — 13. Seadus Eesti ja Läti wahelise konsulaar-lepingu kinnitamise kohta — II lugemisel wastu wõetud. — 14. Seadus Eesti ja Leedu wahelise konsulaar-lepingu kinnitamise kohta — II lugemisel wastu wõetud. — 15. Seadus Eesti demokraatliku wabariigi ja Ukraina sotsialistliku nõukogu wabariigi wahel tehtud lepingu ja sellele lepingule juure- lisatud täiendawa kokkuleppe kinnitamise kohta — II lugemisel wastu wõetud. — 16. Seadus Eesti, Läti ja Leedu wahelise posti, telegraafi ja telefoni lepingu kinnitamise kohta — II lugemisel wastu wõetud. — 17. Seadus Eesti ja Läti wahelise konwentsiooni kinnitamise kohta Liiwimaa linnade hüpooteegi seltsi nüüd nimetatawa Eesti hüpooteegi panga tegewuse likwideerimise kohta Lätimaa piirides — II lugemisel wastu wõetud. — 18. Seadus põllutöökoole- lide õpetajate palga kohta — III lugemisel wastu wõetud. — 19. Seadus põllutööministeeriumi 1921 a. korralise eelarwe osalise muutmise kohta — II lugemisel wastu wõetud. — 20. Seadus põllutööministeeriumi 1921 a. korralise kulude eelarwe osalise muutmise kohta — II lugemisel wastu wõetud. — 21. Seadus Piirissaare 1921 a. tuleõnnetutele abiandmise kohta — II lugemisel wastu wõetud. — 22. Järgmise koosoleku aja ja päewakorra kindlaksmääramine. — 23. Seadus haridusministeeriumi 1921 a. korraliste kulude eelarwe muudatuste kohta — II lugemisel wastu wõetud. — 24. Seadus riigi 1921 a. erakorralise eelarwe suurendamise kohta 230.000.000 marga wõrra teedeministeeriumi alal — II lugemisel wastu wõetud. — 25. Seadus töö- ja hoolekandeministeeriumi 1921 a. korralise kulude eelarwe peatükk III §§ 1 ja 26 muudatuste kohta — II luge- misel wastu wõetud. — 26. Seadus teedeministeeriumi 1921 a. korraliste kulude eelarwe muutmise kohta — II lugemisel wastu wõetud. — 27. Määrus Asutawa Kogu seadusandliku delegatsiooni poolt 5. III. 20. a. wastuwõetud määruse maakonna ja linna koolinõunikude kohta §§ 5, 6, 7 muutmiseks — II lugemisel wastu wõetud. — 28. Seadus täienduste kohta pärandusmaksu seaduses — II lugemisel § 1 komisjoni tagasi antud, — kogu seaduseelnõu senniks arutamiselt ära wõetud. — 29. Koosoleku lõpetamine.

Riigikogu koosolek 16. detsembril 1921. a. kell 10 hommikul Toompea lossi Walges saalis.

Kokku on tulnud 75 Riigikogu liiget.

Koosolekut juhatab abiesimees **A. Kerem**, pärast abiesimees **K. Wirma**.

Sekretääri kohal abisekretäär **J. Bergman**, wahepeal sekretäär **A. Tupits**.

Walitsuse lauas: siseminister **K. Einbänd**.

Koosolek algab kell 10,30 min. homm.

Juhataja **A. Kerem**: Awan Riigikogu koosoleku.

1. Päewakorra täiendamine ja päewakorra-punktide järjekorra kindlaksmääramine.

J. Wanja (kom.):
Panen ette päewakorda täiendada Kommunistilise Töölisterühma esitisega: Otsus töötatööliste

kinnitamise seaduseelnõu wäljatöötamise läbiwaatamise kohta. See wõtta esimeseks päewakorra-punktiks. Teiseks päewakorra-punktiks wõtta wastamine Kommunistilise Töölisterühma arupärimise peale Karl Saks'a peksmise asjus. Need küsimised on mõlemad tarwis enne pühi läbi waadata. Meil on siin kibe rutt, et saaks läbi waadata enne pühi tähtsamad seadused. Ka see, töötatööliste seadus on väga tähtis, et ka töölistel oleks lootus, millega nad endid pühade ajal rõõmustaks. Kui aga see sea-

dus ei saa enne pühi läbi waadatud, siis ei ole neil põhjust pühade üle rõõmustada. Mis puutub arupärimise peale wastamisesse, Karl Saks'a peksmise asjus, siis on see juba kuu aja eest sisse antud ja kui tema peale pühi jätta, siis läheb üle kolme kuu ära, kui teda saab arutama hakata ja see oleks kodukorra rikkumine. Siis teen veel ettepaneku 10. päewakorra-punktiks võtta koosseisu komisjoni esitise Riigikogu liikme Leeto kohta.

E. Kägu (kom.): Panen ette võtta tänase koosoleku esimeseks päewakorra-punktiks komisjonide täiendawad walimised.

A. Birk (rhw.): Panen ette 9 päewakorra-punkt panna pärast 16. Põhjused selleks oleks, et minul kui mitme enne 16. punkti seiswa päewakorra-punkti arundjal kartus on, et 9. punkti arutamine kaunis pikale võib minna, kuna ma teisest küljest hiljem jälle ka parlamendi tööde pärast ei saa koosoleku saalis olla. Sarnane ümberpaigutamine ei teeks Riigikogu tööle suurt takistust.

Juhataja A. Kerem: Sisse on tulnud järgmised ettepanekud: Riigikogu liikme herra Wanja poolt, et täiendada päewakorda esimese punktina — otsusega töötatöölise kinnitamise seaduseelnõu väljatöötamise läbiwaatamise kohta, teiseks päewakorra-punktiks võtta wastamine Kommunistilise Töölisterühma arupärimise peale Karl Saks'a peksmise asjus, 10 päewakorra-punktiks võtta koosseisu komisjoni esitis rkl. Leeto kohta. Ma pean tähendama, et meie kodukorra § 43 nõuab, et iga esitis oleks paljundatud ja teisel päewal enne koosolekut liigetele kätte jagatud. Et aga need esitised mitte välja jagatud pole, siis ei saa mina neid hääletamisele panna. Otsustamise alla tuleks siis arupärimise peale wastamise küsimus ja komisjoni täiendawad walimised. (E. Kägu (kom.) palub kohalt sõna.)

E. Kägu (kom.): Riigikogu Juhatus poolt on etteheide tehtud, et ei ole need esitised paljundatud ja päew warem välja jagatud, kuid ma pean tähendama, et eilse päewakorraga saadeti kätte kõigile Riigikogu liigetele otsus töötatöölise kinnitamise seaduseelnõu väljatöötamise läbiwaatamise kohta ja otsustati istungjärku enne mitte lõpetada, kui nimetatud seaduseelnõu läbi waadatud on ja nüüd öeldakse, et ei ole mitte õigel ajal välja jagatud. See väide on täitsa põhjendamata.

Juhataja A. Kerem: Pean tähendama, et eksitus on ette tulnud ja nimelt — esitis — otsus töötatöölise kinnitamise seaduseelnõu väljatöötamise ja läbiwaatamise kohta on waremalt välja saadetud nii, et see punkt otsustamisele võib tulla. Ma asun tema hääletamisele. (Hääletatakse.) Enamus on vastu. See ettepanek on tagasi lükatud. Palun neid rahwasaadikuid, kes selle poolt on, et tänast päewakorda täiendada otsusega töötatöölise kinnitamise seaduseelnõu väljatöötamise läbiwaatamise kohta — Kommunistilise Töölisterühma esitis, käed üles tõsta. (Hääletatakse.) Ettepanek on saanud poolt 19, vastu 26 häält. Sellega tagasi lükatud. Nüüd tuleb hääletamisele ettepanek päewakorda täiendada komisjonide täiendawate walimistega. (Hääletatakse.) Vastu ei ole keegi. Seega on ettepanek I päewakorra-punktina komisjonide täiendawad walimised võtta vastu võetud. Siis on rkl. herra Birk'i poolt ettepanek tehtud asetada 9-as punkt peale 16-dat punkti. (Hääletatakse.) Vastu ei olda. See ettepanek on vastu võetud. (J. Wanja (kom.) kohalt: Palun sõna korra kohta.) Korra kohta on sõna rkl. Wanja'l.

J. Wanja (kom.): Ettepanekut komisjonide koosseisu walimiste kohta mitte ei tehtud, põhjendades sellega, et see eile veel välja jagatud ei olnud. Mina aga leian, et Riigikogul sellest lugu mitte ei ole, kas ta täna või eile välja jagatud on. See on analoogiline juhtumine mitmekordsete eelpool olnud asjadega ja meil on see igal ühel teada. See on juba koosseisu komisjoni otsus nii, et siin ei ole tarwis pikemat aega ette walmistamiseks. Panen ette Riigikogule seda ettepanekut tänasesse päewakorda üles võtta.

Juhataja A. Kerem: Kodukorra vastu talitada ei saa.

Riigikogu läheb esimese päewakorra-punkti juure üle: komisjonide täiendawad walimised. (J. Wanja (kom.) kohalt: Palun sõna?)

2. Komisjonide täiendawad walimised. **J. Wanja (kom.):** Ma panen ette Kommunistilise rühma poolt walida amnestiakomisjoni rkl. E. Kägu.

A. Jürgenstein (rhw): Panen ette walida eelarwe-komisjoni A. Birk'i asemele Rahwaerakonna poolt J. Westholm.

Juhataja A. Kerem: Sisse on tulnud järgmised ettepanekud: 1) Walida amnestiakomisjoni rkl. Kägu. (Hääletatakse.) Wastu ei olda. Sellega on ette pandud kandidaat walitud. 2) Walida eelarwe-komisjoni Rahwaerakonna poolt herra Birki asemele herra Westholm. (Hääletatakse.) Wastu ei olda. Sellega on ette pandud kandidaat walitud. 3) Walida eelarwe- ja rahaasjanduse komisjoni herra Ambergi asemele herra Märtsen. (Hääletatakse.) Wastu ei olda. Sellega on see ette pandud kandidaat walitud.

(Sekretääri kohale asub sekretäär **A. Tupits.**)

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juure.

3. Seadus Liiwimaa linnade hüpoteegi seltsi põhikirja muutmise kohta — III lugemisel.

Üleüldise komisjoni aruandja **J. Bergman** (loeb): Seadus Liiwimaa linnade hüpoteegi seltsi põhikirja muutmise kohta.

Juhataja A. Kerem: Pealkirja kohta sõna ei soowita. Panen pealkirja hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei olda. Sellega on pealkiri wastu wõetud.

Aruandja J. Bergman (loeb): Liiwimaa linna hüpoteegi seltsi põhikirja, mis endise Wene riigi rahaministri poolt 6. märtsil 1884. aastal kinnitatud, muudetakse järgmiselt:

§ 39-da esimest osa loetakse: Wolinikkude koosolek loetakse otsuswõimuliseks koosolekule ilmunud wolinikkude arwu peale vaatamata.

§ 40-da wiimane osa jäetakse välja.

Juhataja A. Kerem: Sõna ei soowita. (Hääletatakse.) Wastu ei olda. Sellega on see seadus III lugemisel wastu wõetud. Kodukorra § 80 põhjal panen seaduse sisu korraga hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei olda. Sellega on see seadus wastu wõetud.

Aruandja J. Bergman: Teen ettepaneku seaduseelnõu ilma redaktsiooni komisjoni andmata wastu wõtta.

Juhataja A. Kerem: Sõna selle ettepaneku kohta ei soowita. Panen ette-

paneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei olda. Ettepanek on wastu wõetud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juure.

4. Seadus riigikesk-asutuste 1921. a. krediitide lõpetamise ja riigi wõlauskujate arwete õiendamise kohta — III lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja **O. Strandman** (loeb): Seaduseelnõu riigi keskasutuste 1921. a. krediitide lõpetamise ja riigi

wõlauskujate arwete õiendamise kohta. Pean juure lisama, et sõnade riigi ja keskasutuste wahel mõtlemismärk välja jätta.

Juhataja A. Kerem: Panen pealkirja ühes parandusega hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei olda. Pealkiri ühes parandusega on wastu wõetud.

Aruandja O. Strandman (loeb): § 1. 31. detsembril 1921. a. lõpeb 1921. a. eelarwe-summade tarwitamise tähtaeg, välja arwatud riigikassast väljaantud operatsiooni fondide krediidid, missugused asutustele tarwitamiseks edasi jääwad.

Lugu on nii, et minu palwe peale waatas redaktsiooni komisjon selle seaduse läbi ja leidis, et „missuguste“ asemele tuleb „mis“ wõtta. See on redaktsiooniline parandus.

Juhataja A. Kerem: Panen § 1 hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei olda. § 1 on wastu wõetud.

Aruandja O. Strandman (loeb): § 2. Kui 1921 a. lõpuks riigi keskasutused mõned eelarwes ettenähtud kulud on kas hoopis tegemata jätnud ehk ei ole neid lõpule wiinud, siis loetakse sellekohased krediidid kas täiel määral wõi oma tarwitamata jäänud osas, peale § 3 ettenähtud juhtumise, sulutuks ja kantakse riigikassa arwele.

Ka selles paragrahwis tegi redaktsiooni komisjon paranduse, nimelt 1 reas sõna „riigikeskasutused“ lahus kirjutada ja „sulututeks“ asemele „sulutuks“.

Juhataja A. Kerem: Panen § 2 hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei olda. § 2 on wastu wõetud.

Aruandja O. Strandman (loeb): § 3. 1921. a. lõpuks täitmata jäänud kohus-

tused riigi wõlauskujate wastu õiendatakse käesolewa seaduse §§ 4—7 ettenähtud korras.

Juhataja A. Kerem: Panen § 3 hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei olda. § 3 on wastu wõetud.

Aruandja O. Strandman (loeb): § 4. Riigi keskasutused seawad kokku 31. jaanuariks 1922. a. üksikasjalised nimekirjad kõikide isikute ja asutuste kohta, kes käesolewa seaduse § 3 põhjal 31. detsembriks 1921 a. rahuldamata jäänud riigi wõlauskujate hulka kuuluwad.

Nendes nimekirjades tähendatakse ära summad, mis iga üksiku sarnase wõlauskuja rahuldamiseks tarwis lähewad, ühes 1921. a. awatud sellekohaste krediitide ülejääki-dega.

Juhataja A. Kerem: Panen § 4 hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei olda. § 4 on wastu wõetud.

Aruandja O. Strandman (loeb): § 5. Wõlauskujate rahuldamiseks, kes riigi keskasutuste poolt kokkuseatud nimekirjades üksikult on ära tähendatud, määratakse rahaministri poolt keskasutuste käsutada 1921. a. krediitidest ainult nimekirjades ülesmürgitud summad.

Selles paragrahwis tuleks jälle redaktionilised parandused teha, nimelt sõna „riigi keskasutused“ lahus kirjutada ja teises reas pärast sõna „ära tähendatud“ komma panna.

Juhataja A. Kerem: Panen § 5 hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei olda. § 5 on wastu wõetud.

Aruandja O. Strandman (loeb): § 6. Riigiasutustel on õigus kunni 15. jaanuarini 1922. a. nende käes olewatest 1921. a. summadest maksta palkasid, mis 1921. a. tehtud tööde eest asutused ametnikudele ehk töölistele wõlgnewad. Kõik selle paragrahwi põhjal wäljamaksetud summad tulewad tagantjärele wõlauskujate nimekirja üles wõtta, kui nende nimekirjade arwel saadud awansid.

Juhataja A. Kerem: Panen § 6 hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei olda. § 6 on wastu wõetud.

Aruandja O. Strandman (loeb): § 7. Summade wäljamaksmine nimekirja üleswõetud wõlauskujatele lõpeb 30. juunil 1922. a.

Juhataja A. Kerem: Panen § 7 hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei olda. § 7 on wastu wõetud.

Aruandja O. Strandman (loeb): § 8. Rahaministrile antakse õigus selle seaduse täitmiseks lähemaid juhtnööre wälja anda.

Juhataja A. Kerem: Panen § 8 hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei olda. Sellega on § 8 wastu wõetud.

Aruandja O. Strandman (loeb): § 9. See seadus hakkab maksma 31. detsembril 1921 a.

Juhataja A. Kerem: Panen § 9 hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei olda. § 9 on wastu wõetud.

Kodukorra § 80 põhjal panen peale III. lugemist terve seaduse sisu korruga hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei olda. Sellega on see seadus III lugemisel wastu wõetud.

Aruandja O. Strandman: Nagu ma juba Riigikogule teatasin, on selle seaduse redaktsiooni komisjon juba läbi waadanud, sellepärast teen ettepaneku teda wastu wõtta ilma redaktsiooni komisjoni andmata.

Juhataja A. Kerem: Komisjoni aruandja ettepaneku kohta sõna ei soowita. Panen hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei olda. Ettepanek on wastu wõetud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juure.

5. Seadus kaubandus- Rahaasjan-
tööstusministeeriumi duse komis-
1921. a. kulude-eel- joni aruandja
arwe muutmise asjus O. Amberg
III lugemisel. (loeb): Seadus kau-
bandus-tööstusmi-
nisteeriumi 1921. a. kulude-eelarwe muut-
mise asjus.

Juhataja A. Kerem: Panen sea-
duse pealkirja hääletamisele. (Hääleta-
takse.) Wastu ei olda. Sellega on
pealkiri wastu wõetud.

Aruandja O. Amberg (loeb):
Muuta kaubandus-tööstusministeeriumi
1921. a. korraliste ja erakorraliste kulude
eelarwet järgmiselt.

Wähendada korraliste kulude eelarwet.			
Peat. II. A. (Keskasutus) § 14	565.000.—	Peat. V. K. (Riigiwaranduste osakonna Nõmme ladu) § 7.	90.000.—
Peat. III. E. (Mereasjanduse peawalitsuse lootside, tule- tornide ja meremärkide osa- kond) § 3.	300.000.—	Peat. V. K. (Riigiwaranduste osakonna Nõmme ladu) § 8.	20.000.—
Peat. III. E. (Mereasjanduse peawalitsuse lootside, tule- tornide ja meremärkide osa- kond) § 10.	128.000.—	Kokku vähendada Mk.	7.933.900.—
Peat. IV. B. (Mereasjanduse peawalitsuse ehitusosakonna ehitus-parandus jaoskond) § 7.	144.000.—	Suurendada korraliste kulude eelarwet:	
Peat. IV. B. (Mereasjanduse peawalitsuse ehitusosakonna ehitus-parandus jaoskond) § 8.	1.800.000.—	Peat. II. A. (Keskasutus) § 4.	100.000.—
Peat. IV. D. (Mereasjanduse peawalitsuse süwendamise jaoskond) § 5.	2.573.000.—	Peat. II. A. (Keskasutus) § 9.	100.000.—
Peat. IV. D. (Mereasjanduse peawalitsuse süwendamise jaoskond) § 6.	450.000.—	Peat. III. E. (Mereasjanduse peawalitsuse lootside, tule- tornide ja meremärkide osa- kond) § 4.	300.000.—
Peat. IV. E. (Mereasjanduse peawalitsuse töökojad) § 10.	400.000.—	Peat. III. E. (Mereasjanduse peawalitsuse lootside, tule- tornide ja meremärkide osa- kond) § 6.	365.000.—
Peat. V. A. (Riigiwaranduste osakonna keskwalitsus) § 6.	1.160.000.—	Peat. III. E. (Mereasjanduse peawalitsuse lootside, tule- tornide ja meremärkide osa- kond) § 9.	128.000.—
Peat. V. D. (Riigiwaranduste osakonna wanaraua ladu) § 1.	35.600.—	Peat. IV. A. (Mereasjanduse peawalitsuse ehitusosakonna keskamet) § 2.	15.000.—
Peat. V. D. (Riigiwaranduste osakonna wanaraua ladu) § 3.	5.000.—	Peat. IV. D. (Mereasjanduse peawalitsuse ehitusosakonna süwendamise jaoskond) § 7.	61.900.—
Peat. V. J. (Riigiwaranduste osakonna Tallinna kindluse keskladu) § 1.	35.200.—	Peat. IV. E. (Mereasjanduse peawalitsuse ehitusosakonna töökojad) § 6.	49.800.—
Peat. V. J. (Riigiwaranduste osakonna Tallinna kindluse keskladu) § 2.	2.000.—	Peat. IV. E. (Mereasjanduse peawalitsuse ehitusosakonna töökojad) § 7.	17.300.—
Peat. V. J. (Riigiwaranduste osakonna Tallinna kindluse keskladu) § 3.	12.000.—	Peat. V. A. (Riigiwaranduste osakonna keskwalitsus) § 1.	232.600.—
Peat. V. J. (Riigiwaranduste osakonna Tallinna kindluse keskladu) § 5.	158.000.—	Peat. V. A. (Riigiwaranduste osakonna keskwalitsus) § 2.	75.000.—
Peat. V. J. (Riigiwaranduste osakonna Tallinna kindluse keskladu) § 6.	20.000.—	Peat. V. A. (Riigiwaranduste osakonna keskwalitsus) § 3.	15.500.—
Peat. V. K. (Riigiwaranduste osakonna Nõmme ladu) § 1.	24.000.—	Peat. V. A. (Riigiwaranduste osakonna keskwalitsus) § 4.	143.400.—
Peat. V. K. (Riigiwaranduste osakonna Nõmme ladu) § 2.	5.000.—	Peat. V. A. (Riigiwaranduste osakonna keskwalitsus) § 5.	87.700.—
Peat. V. K. (Riigiwaranduste osakonna Nõmme ladu) § 3.	5.000.—	Peat. V. A. (Riigiwaranduste osakonna keskwalitsus) § 7.	23.000.—
Peat. V. K. (Riigiwaranduste osakonna Nõmme ladu) § 4.	3.600.—	Peat. V. A. (Riigiwaranduste osakonna keskwalitsus) § 8.	100.000.—
		Peat. V. B. (Riigiwaranduste osakonnad kohtade peal) § 1.	141.900.—
		Peat. V. B. (Riigiwaranduste osakonnad kohtade peal) § 2.	673.800.—
		Peat. V. B. (Riigiwaranduste osakonnad kohtade peal) § 3.	35.800.—
		Peat. V. B. (Riigiwaranduste osakonnad kohtade peal) § 4.	23.100.—
		Peat. V. B. (Riigiwaranduste osakonnad kohtade peal) § 5.	8.100.—

Peat. V. B. (Riigiwaranduste osakonnad kohtade peal) § 6.	3.400.—
Peat. V. B. (Riigiwaranduste osakonnad kohtade peal) § 7.	10.100.—
	Mk. 2.710.900.—

Suurendada erakorraliste kulude eelarwet:

Peat. IV. (Mereasjanduse peawalitsuse ehitusosakond) § 1.	1.631.800.—
Peat. IV. (Mereasjanduse peawalitsuse ehitusosakond) § 2.	3.591.200.—
	Mk. 5.223.000.—
Kokku suurendada	Mk. 7.933.900.—

Juhataja A. Kerem: Panen seaduse hääletamisele. (Hääletatakse.) 1 häälel on vastu. Seadus on vastu võetud. Kodukorra § 80 põhjal panen terve seaduse korruga hääletamisele. (Hääletatakse.) Vastu ei olda. Sellega on seadus lõpuhääletamisel vastu võetud.

Aruandja O. Amberg: Teen ettepaneku seda seadust ilma redaktsiooni komisjoni andmata vastu võtta.

Juhataja A. Kerem: Panen selle ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Vastu ei olda. Sellega on ettepanek vastu võetud.

Riigikogu läheb järgmise, neljanda, päewakorra-punkti juure.

6. Seadus teedeministeeriumi 1921 a. kulude eelarwe muutmise kohta — III lugemisel.	Rahaasjanduse komisjoni aruandja K. Wirma (loeb): Seadus teedeministeeriumi 1921 a. kulude eelarwe muutmise kohta.
--	---

Juhataja A. Kerem: Panen pealkirja hääletamisele. (Hääletatakse.) Vastu ei olda. Sellega on pealkiri vastu võetud.

Aruandja K. Wirma (loeb): Riigikogu poolt 29. juulil 1921 a. wastu võetud ja „Riigi Teatajas“ nr. 67/68 — 15. augustil s. a. väljakuulutatud teedeministeeriumi 1921 a. korraliste ja erakorraliste kulude eelarweid muuta järgmiselt:

KORRALISED KULUD:**Maanteede ja sisemiste weeteede walitsus.**

Wähendada:

Ptk. I. § 6 — inventaari uenduse, paranduse ja korrashoidmise kulud	195.000.—
---	-----------

Ptk. III. § 3 — Parwede korrashoidmise kulud 59.000.—

Ptk. IV. § 1. — Sisemiste weeteede korrashoidmise Kulud 230.000.—

Ptk. V. § 1. — Hoonete ja majade korrashoidmise kulud 185.000.—

Wähendada korralisi kulusid Mk. 669.000.—

ERAKORRALISED KULUD:

Uute raudteede ehituse krediidi-summad, Saaremaa raudteede ehituse ala, vähendada Mk. 23.500.000.— wõrra.

Wähendada kokku Mk. 24.169.000.—

Suurendada:

Ptk. I. § 5. Kantselei kulud 90.000.—

Ptk. I. § 5-a Ajutised tööjõud 90.000.—

Ptk. I. § 8. Tee sõidukulud ja päewarahad 60.000.—

Ptk. I. § 10. Sõidu- ja weoabinõude ülewalpidamine 100.000.—

Ptk. II. § 2. Kantselei kulud 15.000.—

Ptk. II. § 4. Tee sõidukulud ja päewarahad 145.000.—

Ptk. II. § 6. Sõidu- ja weoabinõude ülewalpidamine 160.000.—

Ptk. III. § 2. Sildade korrashoidmine 414.000.—

Ptk. VI. § 1. Uute teede ehitus 17.670.700.—

Ptk. VI. § 2. Uute sildade ehitus 1.815.000.—

Kokku suurendada Mk. 20.559.700.—

Selle sisu teises reas ülewal on „15. augustil s. a.“ oleks parem „15. augustil 1921 a.“ Palun redaktsiooni see parandus üles võtta.

Juhataja A. Kerem: Panen selle seaduse hääletamisele. (Hääletatakse.) Vastu ei olda. Sellega on see seadus vastu võetud. Kodukorra § 80 põhjal panen terve selle seaduse hääletamisele. (Hääletatakse.) Vastu ei olda. Sellega on see seadus lõpuhääletamisel vastu võetud.

Aruandja K. Wirma: Teen ettepaneku seda seadust ilma redaktsiooni komisjoni andmata, vastu võtta.

Juhataja A. Kerem: Panen ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Vastu ei olda. Ettepanek on vastu võetud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juure

7. Seadus kohtu- Rahaasjanduse Juhataja **A. Kerem:** Panen peal-
 ministeeriumi komisjoni aru- kirja hääletamisele. (Hääletatakse.)
 1921 a. korra- andja **A. Ehrlich** Wastu ei olda. Pealkiri on wastu
 liste kulude eel- (loeb): Seadus kohtumi- wõetud.
 arwe muutmise nisteeriumi 1921 a kor-
 kohta III luge- raliste kulude eelarwe
 misel. muutmise kohta. Aruandja **A. Ehrlich** (loeb):

Peat.	§§	KULUDE NIMETUS	§ summa	Peatüki summa
		Wähendada:		
II.		Ministeeriumi kantselei.		
	3	Kantselei kulud	30.000.—	30.000.—
III. B.		Administratiiv osakond kohtade peal.		
	1	Palgad	1.389.000.—	
	2	Päewarahad ja sõidukulud	9.600.—	
	7	Majade remont	113.500.—	
	8	Toetusraha ja arstiabi	12.900.—	1.525.000.—
V. B.		Prokuratuur kohtade peal.		
	1	Palgad	208.400.—	
	6	Kohtukulud	18.000.—	
	8	Toetusraha ja arstiabi	50.100.—	276.500.—
VI. B.		Wangistus asutused.		
	1	Palgad	400.000.—	
	8	Wangidewedu	350.000.—	
	14	Toetusrahad ja arstiabi	82.500.—	832.500.—
VII. A.		Kriminaalpolitsei peawalitsus.		
	1	Palgad	83.000.—	
	2	Päewarahad ja sõidukulud	25.000.—	108.000.—
VII. B.		Kriminaalpolitsei osakond.		
	1	Palgad	200.000.—	
	2	Päewarahad ja sõidukulud	215.000.—	
		Toetusrahad ja arstiabi	30.000.—	445.000.—
		Kokku vähendada		3.217.000.—
		Suurendada:		
II.		Ministeeriumi kantselei.		
	8	Toetusrahad ja arstiabi	30.000.—	30.000.—
III. B.		Administratiiv osakond kohtade peal.		
	3	Kantselei kulud	785.600.—	
	4	Majanduslikud kulud	557.600.—	
	5	Liikuwa wara muretsemine	175.000.—	
	6	Tunnistajate tasu	53.300.—	1.571.500.—
V. B.		Prokuratuur kohtade peal.		
	2	Päewarahad ja sõidukulud	40.000.—	
	3	Kantselei kulud	44.000.—	
	4	Majanduslikud kulud	4.000.—	
	5	Liikuwa wara muretsemine	20.000.—	108.000.—
VI. B.		Wangistus asutused.		
	3	Kantselei kulud	59.000.—	
	4	Küte	329.000.—	
	5	Sõiduabinõud	219.000.—	
	6	Liikuwa wara muretsemine ja parandus	137.500.—	
	7	Wangide ülewälpidamine, e) saun ja pesupesemine	88.000.—	832.500.—

Peat.	§§	RULUDE NIMETUS	§ summa	Peatüki summa
VII. A.		Kriminaalpolitsei peawalitsus.		
	5	Liikuwa wara muretsemine	40.000.—	40.000.—
VII. B.		Kriminaalpolitsei osakonnad.		
	5	Sõiduabinõud	510.000.—	
	6	Liikuwa wara muretsemine	125.000.—	635.000.—
		Kokku suurendada		3.217.000.—

Juhataja **A. Kerem**: Rkl. Soansi poolt on üles tõstetud kwoorumi küsimus. Palun sekretääri koosolijate Riigikogu liigete arwu kindlaks teha. (Sekretäär loeb.) Kohal on 53 Riigikogu liiget — seega nõutaw kwoorum olemas. Panen ettekantud seaduse hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei olda. Seadus on wastu wõetud. Kodukorra § 80 põhjal panen terve seaduse sisu hääletamisele korraga. (Hääletatakse.) Wastu ei olda. Sellega on seadus lõpuhääletamisel wastu wõetud.

Aruandja **A. Ehrlich**: Teen ettepaneku seda seadust ilma redaktsiooni komisjoni andmata wastu wõtta.

Juhataja **A. Kerem**: Panen tehtud ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei olda. Ettepanek on wastu wõetud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juure.

8. Seadus tollide ja teiste sisse- ja wäljaweomaksude kohta III lugemisel. Rahaasjanduse komisjoni aruandja **A. Ehrlich** (loeb): Seadus tollide ja teiste sisse- ja wäljaweomaksude kohta.

Juhataja **A. Kerem**: Panen pealkirja hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei olda. Sellega on pealkiri wastu wõetud.

Aruandja **A. Ehrlich** (loeb): § 1. Wabariigi Walitsuse poolt ajutise walitsemise korra § 12-a põhjal 3. jaanuaril 1921 a. tollide ja teiste sisse- ja wäljaweomaksude kohta wastuwõetud seaduse kestvus pikendatakse kunni unte sisse- ja wäljaweomaksude tollitariifide maksmapanemiseni Riigikogu poolt.

Juhataja **A. Kerem**: Panen § 1 hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei olda. § 1 on wastu wõetud.

Aruandja **A. Ehrlich** (loeb): § 2. Käesolew seadus hakkab maksuma wastuwõtmise päewast arwates.

Juhataja **A. Kerem**: Panen § 2 hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei olda. § 2 on wastu wõetud. Kodukorra § 80 põhjal panen terve seaduse sisu korraga hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei olda. Sellega on seadus lõpuhääletamisel wastu wõetud.

Aruandja **A. Ehrlich**: Teen ettepaneku seda seadust ilma redaktsiooni komisjoni andmata wastu wõtta.

Juhataja **A. Kerem**: Panen tehtud ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei olda. Ettepanek on wastu wõetud.

Riigikogu läheb järgmise, 7-da, päewakorrapunkti juure.

9. Seadus siseministeriumile 500.000 mk. suuruse krediidi määramise kohta Riigikogu esimehe korteri sisseseade täiendamiseks — III lugemisel. Rahaasjanduse komisjoni aruandja **O. Amberg** (loeb): Seadus siseministeriumile 500.000 marga suuruse krediidi määramise kohta Riigikogu esimehe korteri sisseseade täiendamiseks.

Juhataja **A. Kerem**: Panen pealkirja hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei olda. Pealkiri on wastu wõetud.

Aruandja **O. Amberg** (loeb): § 1. Määratakse siseministeriumile wiissada tuhat marka krediiti Riigikogu esimehe korteri sisseseade täiendamiseks.

Juhataja **A. Kerem**: Panen § 1 hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei olda. § 1 on wastu wõetud.

Aruandja **O. Amberg** (loeb): § 2. See seadus hakkab maksuma wastuwõtmise päewast.

Juhataja **A. Kerem**: Panen § 2 hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei olda. § 2 on wastu wõetud. Kodukorra § 80 põhjal panen terve seaduse sisu korraga hääletamisele. (Hääleta-

iakse.) Üks hääle on vastu. Seadus on lõpuhääletamisel vastu võetud.

Aruandja **O. Amberg**: Ma panen ette seda seadust ilma redaktsiooni komisjoni andmata vastu võtta.

Juhataja **A. Kerem**: Panen teatud ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Vastu ei olda. Sellega on see seadus ilma redaktsiooni komisjoni andmata vastu võetud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juure.

10. Seadus riigi Rahaasjanduse komisjoni aruandja A. Jürman (loeb): Seadus riigi 1921 a. korralise ja erakorralise eelarwe suurendamise kohta põllutöö- ja kaubandus-tööstusministeeriumi alal — III lugemisel.

Juhataja **A. Kerem**: Panen seaduse pealkirja hääletamisele. (Hääletatakse.) Vastu ei olda. Seaduse pealkiri on vastu võetud.

Aruandja **A. Jürman** (loeb): I osa § 1. Suurendada riigi 1921 a. korraliste kulude eelarwet:

PÖLLUTÖÖMINISTEERIUM.

Peatükk IX.

Metsade peawalitsus.

A. Keskasutus.

§ 2. Päewarahad ja sõidukulud 577.800 marga võrra.

D. Metskonnad.

§ 1. Palgad 29 274.900 marga võrra
Kokku peatükk IX 29.852.700 marga võrra.

Juhataja **A. Kerem**: Ma panen seaduse I osa hääletamisele. (Hääletatakse.) Üksikud on vastu. I osa on vastu võetud.

Aruandja **A. Jürman** (loeb): Suurendada riigi 1921 a. erakorraliste kulude eelarwet:

KAUBANDUS-TÖÖSTUSMINISTEERIUM.

Peatükk IV.

Mereasjanduse peawalitsuse chitusosakond.
§ 2. Tööabinõude paranduseks 2.000.000 marga võrra
Kokku peatükk IV 2.000.000 marga võrra.

Juhataja **A. Kerem**: Panen II osa § 2 hääletamisele. (Hääletatakse.) Vastu ei olda. Sellega on seaduse II osa § 2 vastu võetud.

Aruandja **A. Jürman** (loeb): § 3. Käesolew seadus hakkab maksuma tema wastuwõtmise päewast alates.

Juhataja **A. Kerem**: Panen seaduse § 3 hääletamisele. (Hääletatakse.) Vastu ei olda. Seaduse III osa § 3 on vastu võetud.

Kodukorra § 80 põhjal panen terve seaduse sisu korraga hääletamisele. (Hääletatakse.) Vastu ei olda. Seadus on lõpuhääletamisel vastu võetud.

Aruandja **A. Jürman**: Teen ettepaneku seadust vastu võtta ilma redaktsiooni komisjoni kätte andmata.

Juhataja **A. Kerem**: Panen teatud ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Vastu ei olda. Ettepanek on vastu võetud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juure.

11. Seadus Eesti ja Soome waheliste merealuste kaabelite omamisõiguse lepingu kinnitamise kohta — II lugemisel. Wäliskomisjoni aruandja **J. Laidoner** (loeb): Seadus Eesti ja Soome waheliste merealuste kaabelite omamisõiguse lepingu kinnitamise kohta.

Juhataja **A. Kerem**: Panen seaduse pealkirja hääletamisele. (Hääletatakse.) Vastu ei olda. Pealkiri on vastu võetud.

Aruandja **J. Laidoner** (loeb): § 1. Leping Eesti ja Soome wahel Eesti ja Soome waheliste merealuste kaabelite omamisõiguse kohta, mis alguskirjas mõlema riigi walitsuswolinikkude poolt Helsingis oktoobrikuu kahekümne üheksandal päewal ükstuhat üheksasada kahekümne esimesel aastal alla kirjutatud, tunnistatakse kinnitatuks (ratifitseerituks).

Leping awaldatakse alamal järgnewalt ühes käesolewa seadusega.

K. Wirma (sd.): Teen ettepaneku selles paragrahvis sõnade „alamal järgnewalt“ wälja jätta, sellepärast et see on ebamäärane sõna. Sest et kui leping awaldatakse ühes käesolewa seadusega, siis on ükskõik, kas see sünnib alam järgnewalt, ülem järgnewalt ehk kõrwal järgnewalt, nii et see sõna siin täiesti ülearune on ja seda wälja jätta wõib.

Juhataja A. Kerem: Aruandja on teatanud, et ta tehtud ettepanekuga ühinenud ja ma panen § 1 parandatud kujul hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei olda. § 1 on wastu wõetud.

Aruandja J. Laidoner (loeb): § 2. See seadus astub jõusse tema wastuwõtmisega.

Juhataja A. Kerem: Panen § 2 hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei olda. § 2 on wastu wõetud. Sellega on see seadus II lugemisel wastu wõetud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juure.

12. Seadus Eesti-

Soome waheliste merealuste kaabelite korraspidamise ja kasutamise kohta, samuti ka nende kaabelite abil toimetatava telegraafilise ja kaugekõnelise läbikäimise kohta Eesti ja Soome wahel — II lugemisel.

Wäliskommissjoni aruandja **J. Laidoner** (loeb): Seadus Eesti-Soome wahelise lepingu kinnitamise kohta Eesti ja Soome waheliste merealuste kaabelite korraspidamise ja kasutamise kohta, samuti ka nende kaabelite abil toimetatava telegraafilise ja kaugekõnelise läbikäimise kohta Eesti ja Soome wahel.

Selles seaduse pealkirjas on trükitud 3 korda sõna „kohta“ ja see esimene „kohta“ tuleks täiesti maha kustutada.

Juhataja A. Kerem: Ma panen selle seaduse pealkirja hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei olda. Seaduse pealkiri on wastu wõetud.

Aruandja J. Laidoner (loeb): § 1. Leping Eesti ja Soome wahel Eesti ja Soome waheliste merealuste kaabelite korraspidamise ja kasutamise kohta, samuti ka nende kaabelite abil toimetatava telegraafilise ja kaugekõnelise läbikäimise

kohta Eesti ja Soome wahel, mis alguskirjas mõlema riigi walitsuswolinikkude poolt Helsingis oktoobrikuu kahekümne üheksandal päewal ükstuhat üheksasada kahekümne esimesel aastal alla kirjutatud, tunnistatakse kinnitatuks (ratifitseerituks).

Leping awaldatakse alamal järgnewalt ühes käesolewa seadusega.

Teen ettepaneku selle seaduse eelwimases reast sõnad „alamal järgnewalt“ wälja jätta.

Juhataja A. Kerem: Panen § 1 parandatud kujul hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei olda. § 1 on wastu wõetud.

Aruandja J. Laidoner (loeb): § 2. See seadus astub jõusse tema wastuwõtmisega.

Juhataja A. Kerem: Panen § 2 hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei olda. § 2 on wastu wõetud. Sellega on see seadus II lugemisel wastu wõetud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juure.

13. Seadus Eesti ja

Läti wahelise konsulaar-lepingu kinnitamise kohta — II lugemisel.

Wäliskommissjoni aruandja **A. Birk** (loeb): Seadus Eesti ja Läti wahelise konsulaar-lepingu kinnitamise kohta.

Juhataja A. Kerem: Panen seaduse pealkirja hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei olda. Seaduse pealkiri on wastu wõetud.

Aruandja A. Birk (loeb): § 1. Eesti ja Läti waheline konsulaar-leping, mille algkiri mõlema riigi wolinikkude poolt Riias, kaheteiskümnendal juulil ükstuhat üheksasada kakskümmend üks alla kirjutatud, tunnistatakse kinnitatuks (ratifitseerituks).

Leping awaldatakse ühes selle seadusega.

Selle paragrahwi wiimases reas olen sõnad „all järgnewalt“ wälja jätnud, nagu seda tehti kahe eelmise seaduse juures.

Juhataja A. Kerem: Panen § 1 hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei ole keegi, § 1 on wastu wõetud.

Aruandja A. Birk (loeb): § 2. See seadus astub jõusse tema wastuwõtmisega.

Juhataja **A. Kerem**: Panen § 2 hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei ole keegi. § 2 on wastu wõetud. Sellega on terve seadus II lugemisel wastu wõetud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juure.

14. Seadus Eesti ja Leedu wahelise konsulaar-lepingu kinnitamise kohta — II lugemisel. Wäliskommisjoni aruandja **A. Birk** (loeb): Seadus Eesti ja Leedu wahelise konsulaar-lepingu kinnitamise kohta.

Selle seaduse pealkirjas olen redaktsioonilise paranduse teinud ja wälja jätnud sõna „eelnõu“.

Juhataja **A. Kerem**: Panen pealkirja hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei ole keegi. Pealkiri on wastu wõetud.

Aruandja **A. Birk** (loeb): § 1. Eesti ja Leedu waheline konsulaar-leping, mille algkiri mõlema riigi wolinikkude poolt Riias, kaheteistkümnendal juulil ükstuhat üheksasada kakskümmend üks alla kirjutatud, tunnistatakse kinnitatuks (ratifitseerituks).

Leping awaldatakse ühes selle seadusega.

Redaktsioonilise parandusena panen ette wälja jätta sõnad „all järgnewalt“, mida ma ka lugedes tegin.

Juhataja **A. Kerem**: Panen § 1 hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei ole keegi. § 1 on wastu wõetud.

Aruandja **A. Birk** (loeb): § 2. See seadus astub jõusse tema wastuwõtmisega.

Juhataja **A. Kerem**: Panen § 2 hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei olda. § 2 on wastu wõetud, ühes sellega ka kogu seadus II lugemisel.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juure.

15. Seadus Eesti demokraatliku wabariigi ja Ukraina sotsialistliku nõukogude wabariigi wahel tehtud lepingu ja sellele lepingule juurelisatud täiendawa kokkuleppe kinnitamise kohta — II lugemisel. Wäliskommisjoni aruandja **A. Birk** (loeb): Seadus Eesti demokraatliku wabariigi ja Ukraina sotsialistliku nõukogude wabariigi wahel

tehtud lepingu ja sellele lepingule juurelisatud täiendawa kokkuleppe kinnitamise kohta.

Juhataja **A. Kerem**: Panen seaduse pealkirja hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei ole keegi. Pealkiri on wastu wõetud.

Aruandja **A. Birk** (loeb): § 1. Leping Eesti demokraatliku wabariigi ja Ukraina sotsialistliku nõukogude wabariigi wahel ühes sellele lepingule juurelisatud täiendawa kokkuleppega kodakondsuse opteerimise korra kohta, tehtud Moskwas 25. nowembril 1921. a. tunnistatakse kinnitatuks (ratifitseerituks).

Leping ühes kokkuleppega awaldakse ühes käesolewa seadusega.

Sõnad „alamal järgnewalt“ olen selle paragrahwi wiimasest lausest wälja jätnud, nagu warem wastuwõetud samasuguste paragrahwide juures.

Juhataja **A. Kerem**: Panen § 1 ühes tehtud redaktsioonilise parandusega hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei ole keegi. § 1 on wastu wõetud.

Aruandja **A. Birk** (loeb): § 2. See seadus astub jõusse tema wastuwõtmisega.

Juhataja **A. Kerem**: Panen § 2 hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei olda. § 2 on wastu wõetud ja ühes sellega ka kogu seadus II lugemisel.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juure.

16. Seadus Eesti, Läti ja Leedu wahelise misjoni aruandja A. Birk lepingu kinnitamise kohta — II lugemisel. Seadus Eesti, Läti ja Leedu wahelise posti-telegraafi ja telefoni lepingu kinnitamise kohta.

Juhataja **A. Kerem**: Panen pealkirja hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei olda. Pealkiri on wastu wõetud.

Aruandja **A. Birk** (loeb): § 1. Eesti, Läti ja Leedu waheline posti-telegraafi ja telefoni leping, mille algkiri nimeitud kolme riigi wolinikkude poolt Riias, kaheteistkümnendal juulil ükstuhat üheksasada kakskümmend üks alla kirjutatud,

tunnistatakse kinnitatuks (ratifitseerituks).

Leping awaldatakse ühes selle seadusega.

Wiimasest reast on välja jäetud sõnad „all järgnewalt“.

Juhataja A. Kerem: Panen § 1 ühes tehtud redaktsioonilise parandusega hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei olda. § 1 on wastu wõetud.

Aruandja A. Birk (loeb): § 2. See seadus astub jõusse tema wastuwõtmisega.

Juhataja A. Kerem: Panen § 2 hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei olda. § 2 on wastu wõetud. Ühes sellega ka kogu seadus II lugemisel.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juure.

17. Seadus Eesti ja Läti wahelise konwentsiooni kinnitamise kohta Liiwimaa linnade hüpoteegi seltsi nüüd nimetatawa Eesti hüpoteegi panga tegewuse likwideerimise kohta Lätimaa piirides — II lugemisel.

Wäliskomisjoni aruandja **A. Birk** (loeb): Seadus Eesti ja Läti wahelise konwentsiooni kinnitamise kohta Liiwimaa linnade hüpoteegi seltsi nüüd nimetatawa Eesti hüpoteegi panga tegewuse likwideerimise üle Läti-maa piirides.

Juhataja A. Kerem: Panen seaduse pealkirja hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei olda. Pealkiri on wastu wõetud.

Aruandja A. Birk (loeb): § 1. Konwentsioon Eesti ja Läti wahel Liiwimaa linnade hüpoteegi seltsi, nüüd nimetatawa Eesti hüpoteegi panga tegewuse likwideerimise kohta Lätimaa piirides, mis mõlema riigi walitsuswolinikkude poolt Riias nowembrikuu kolmeteistkümnendamal päewal ükstuhat üheksasada kahekümne esimesel aastal alla kirjutatud, tunnistatakse kinnitatuks (ratifitseerituks).

Konwentsioon awaldatakse ühes käesolewa seadusega.

Sõnad „alamal järgnewalt“ on välja jäetud.

Juhataja A. Kerem: Panen § 1 hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei olda. § 1 on wastu wõetud.

Aruandja A. Birk (loeb): § 2. See seadus astub jõusse tema wastuwõtmisega.

Juhataja A. Kerem: Ma panen § 2 hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei olda. § 2 on wastu wõetud. Ühes sellega on terwe seadus II lugemisel wastu wõetud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juure.

18. Seadus põllutöökoolide õpetajate palga kohta III lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja **A. Ehrlich** (loeb): Seadus põllutöökoolide õpetajate palga kohta.

Juhataja A. Kerem: Panen pealkirja hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei olda. Seaduse pealkiri on wastu wõetud.

Aruandja A. Ehrlich (loeb): § 1. Palgasaamise suhtes jagunewad õpetajad kolme järku:

a) I järku kuuluwad: kodu- ning wäljamaa ülikoolide ja teiste kõrgemate õpeasutuste lõpetajad; kõrgemate õpeasutuste kursuse läbikuulanud isikud; õpetajate institutide lõpetajad; Tartu ülikooli juures korraldatud keskkooli õpetajate asetäitjate ettevalmistamise kursuste lõpetajad; mitte alla 2 aastat kestwate kõrgemate kursuste lõpetajad keskkooli wõi õpetajate ning waimuliku seminaari eelharidusega; weneaegsed keelte ülemõpetajad; eriopeainete õpetajad sellekohase kutsetunnistusega ja wähemalt keskkooli wõi õpetajate ning waimuliku seminaari eelharidusega, merekoolide õpetajad kaugesõidu kapteni eksamiga, kellel peale selle keskkooli wõi keskkoolilõwastawa kutsekooli eelharidus wõi merekooli õpetaja kutse; 1919. a. 28. augusti õpetajate palgamääruse § 3 märkus II põhjal I ja II järku tõstetud õpetajad.

b) II järku kuuluwad: õpetajate ning waimuliku seminaari lõpetajad; eksami teel kõrgema algkooli õpetaja kutse omandanud isikud; keskkoolide lõpetajad; eriopeainete õpetajad sellekohase kutsetunnistusega, aga wäheha kui keskkooli wõi õpetajate seminaari eelharidusega; kreis-, kodu- ning algkooli õpetaja kutse omandanud isikud; merekoolide õpetajad kaugesõidu kapteni eksamiga ja wäheha kui keskkooli haridusega; 1919. a. 28. augusti õpetajate palgamääruse § 3 märkus II põhjal III ja IV järku tõstetud õpetajad.

d) III järku kuuluwad kõik teised õpejõud, keda nende hariduse järele I ega II järku ei saa arwata.

Märkus I. Selles paragrahwis tähendamata õpetajate liigitamine kuulub haridusministeeriumile.

A. Jürman (põl.): Ma teen ettepaneku märkust redigeerida nii, nagu ta I lugemisel wastu sai võetud, nimelt: „Märkus. Selles paragrahwis tähendamata õpetajate liigitamine kuulub põllutööministeeriumile.“

J. Annusson (tõer.): Mina ei saa mitte ühineda herra Jürman'i ettepanekuga neil põhjustel, mida ma juba II lugemisel siin ette tõi. Nimelt, kui liigitamine kuuluks põllutööministeeriumile, siis tekiks mõnesugused wastolud, selles mõttes, et haridusministeerium hakkab õpetajaid ühel viisil liigitama ja põllutööministeerium teisel viisil. Ka puuduvad põllutööministeeriumil sagedasti sellekohased kindlad andmed ja sellepärast teen ma ettepaneku, et see märkus nii saaks wastu võetud, nagu ta II lugemisel wastu võeti, nimelt et liigitamine kuuluks haridusministeeriumile.

J. Hünerson (põl): Mina tahaksin kindlasti herra Annusson'i poolt tehtud ettepaneku wastu waielda, sest minule paistab, et see kuidagi viisi põhjendatud ei ole, kui öeldakse, et põllutööministeeriumil puuduvad wastawad teated ja ei teata õpetajaid dieti liigitada ja hinnata. Lugu on niisugune, et mis põllutöökooli õpetajatesse puutub, siis on just põllutööministeerium see õige kompetent asutus, kes nende tingimisi palju paremini hinnata oskab. Põllutööministeeriumil on andmed olemas, millega haridusministeeriumil tõesti väga vähe tegemist on. Põllutöökoolide õpetajaid tuleb hinnata just nende erihariduse järele, ja sellepärast tuleb nende suhtes ka erihindamine ette võtta ja just selles asjas on põllutööministeerium palju kompetentsem asutus, kui haridusministeerium. See ei ole sugugi ülearune nähtus, kui ühte ja sama kooliõpetajat hinnatakse selle järele, kas ta õpetust annab aines, milles ta mitte eriteadlane ei ole, või annab ta õpetust eriaines, kus ta tõesti eriteadlane on. Lõpuks juhin ma selle peale tähelepanu, et niisugune hindamine teiste ministeeriumide poolt teatud isikute suhtes võiks siis korda minna, kui mõlemate ministeeriumide poolt täieliku heatahtlikkusega teineteisele wastu tuldakse. Aga meie teame, et ametkondade wahel tihtilugu teistsugune wahakord walitsemas on ja ega see meiegi juures teistmoodi ei ole. Ametkonnad on omawahel pahas wahekorras ja kui üks ametnik tahab teistele takistusi teha, siis võib asi nõnda kaugele minna, et põllutööministeeriumil enam ei lähegi ületuldse korda põllutöökooli õpetajaid saada, sest et nende eriteadmist hinnatakse väga madalalt ja ühes sellega määratakse madala palga peale. Sellepärast olen mina herra Jürman'i ettepaneku poolt, et § 1-ses tähendamata õpetajate liigitamine kuulub põllutööministeeriumile.

Juhataja A. Kerem: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja A. Ehrlich: Rahaasjanduse komisjoni nimel saan mina ühineda muidugi ainult selle ettepanekuga, mis rahaasjanduse komisjoni esitises oli, nimelt, et see liigitamine kuuluks põllutööministeeriumile.

Juhataja A. Kerem: Panen herra Jürman'i poolt tehtud ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Ettepanek on saanud poolt 23 häält ja wastu — 20 häält, seega wastu võetud. Panen § 1 parandatud kujul hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei olda. — § 1 on wastu võetud.

(Juhatama hakkab abiesimees **K. Wirma**)

Aruandja A. Ehrlich (loeb): § 2. Põllutöökoolide õpetajad saavad põhipalka riigiteenijatega ühtlaselt järgmiste astmete ja normide järele:

I aste	6.000	marka.
II „	5.500	„
III „	5.000	„
IV „	4.600	„
V „	4.200	„
VI „	3.800	„
VII „	3.500	„
VIII „	3.200	„
IX „	2.950	„
X „	2.700	„
XI „	2.500	„

Koolitöö praktika.	J U H A T A J A.					
	I. järk.		II. järk.		III. järk.	
	Palga aste.	Põhip. kuus. Mk.	Palga aste.	Põhip. kuus. Mk.	Palga aste.	Põhip. kuus. Mk.
Wähemalt 12 a. prakt.	II	5500	IV	4600	VI	3800
Wähemalt 8 a. prakt.	III	5000	V	4200	VII	3500
Wähemalt 4 a. prakt.	IV	4600	VI	3800	VIII	3200
Wähem kui 4 a. prakt.	V	4200	VII	3500	IX	2950

Koolitöö praktika.	Õ P E T A J A.					
	I. järk.		II. järk.		III. järk.	
	Palga aste.	Põhip. kuus. Mk.	Palga aste.	Põhip. kuus. Mk.	Palga aste.	Põhip. kuus. Mk.
Wähemalt 12 a. prakt.	IV	4600	VI	3800	VIII	3200
Wähemalt 8 a. prakt.	V	4200	VII	3500	IX	2950
Wähemalt 4 a. prakt.	VI	3800	VIII	3200	X	2700
Wähem kui 4 a. prakt.	VII	3500	IX	2950	XI	2500

Märkus 1. Kodu- ning väljamaa üli- koolide ja teiste kõrgemate õpeasutuste lõpetajad ja 1919. a. 28. augusti õpetajate palgamääruse § 3 märkus II põhjal I järku tõstetud õpetajad tõusevad palgasaamise suhtes ühe astme võrra kõrgemale, kui nad õpetavad kesk- või kutsekoolide klassides, mis on 6-aastasest algkoolist kõrgemal.

Märkus 2. I järku kuuluvad õpetajad, peale selle paragrahwi märkuses I tähendatud õpetajate, langewad palgasaamise suhtes ühe astme võrra allapoole, kui nad ei õpeta kesk- või kutsekoolide klassides, mis on 6-aastasest algkoolist kõrgemal.

Märkus 3. II järku kuuluvad õpetajad tõusevad palgasaamise suhtes ühe astme võrra kõrgemale, kui nad õpetavad kesk- või kutsekoolide klassides, mis on 6-aastasest algkoolist kõrgemal.

Märkus 4. Üksikuile koolijuhatajaile või õpetajaile võib põllutööministeerium kokkuleppel haridusministeeriumiga määrata kooli ülewalpidaja ehk hoolekogu põhjendatud ettepanekul kõrgema astme palga, kui see selles tabelis nende kohta järgu ja teenistuse aastate järele ette nähtud. Juhtumistel, kui selle juures kõrgem, kui I astme palk määrata tuleb, otsustab seda Wabariigi Walitsus.

A. Kerem (rhw.): Läänud koosolekul wõeti märkus III kohta täiendus wastu, mis järgnes § 1 märkus I muutmisest: „Õpetajate liigitamine kuulub haridusministeeriumi alla“. Et see märkus aga nüüd endisel, komisjoni poolt ettepanud kujul wastu wõeti, siis tuleb loomulikult ka § 2 märkus III wastaw parandus teha ja ma panen ette märkus III 2 reast sõnad: „kokkuleppel haridusministeeriumiga“ välja jätta. Märkus IV kohta tahaksin ma tähenda,

et see minu arwates ka täiesti tarwlik on sisse wõtta. Siin on öeldud, et teenistusaja arwesse wõetakse õpetajatel-eriteadlastel see aeg, mis nemad on töötanud oma erialal. Ma pean selle peale tähendama, et põlluteadlaste töö, kes seltskondlise agronoomia alal töötawad, ei lähe lahku koolitööst. Ühel juhtumisel ollakse eotud kindla kohaga, kindla tundide arwuga, kuna teisel juhtumisel kooliõpilased, keda eriteadlane põllutöö instruktoriga õpetab, on see rahwas, need põllumehed, kelle seas ta liigub. Sarnane eriteadlane on nagu rändaw kooliõpetaja, kes päewa, kaks ehk rohkem kusagil peatab, õpetab ja jälle edasi liigub ja sellepärast on loomulik, et see töö arwesse wõetakse samuti kui õpetöö koolis. Kui üldhariduslise kooli õpetaja teenistusaastaid arwates neid aastaid arwesse ei wõeta, mis tema mõnel teisel alal on töötanud, siis on see loomulik, aga põlluteadlaste kohta peab siin teistsuguse seisukoha wõtma, sest nad ei tööta mitte teisel alal. Ma teen ettepaneku märkus IV komisjoni poolt ettepanud kujul sisse jätta.

J. Hünerson (põl.): Mina toetan täiesti herra Kerem'i poolt tehtud ettepanekut. Ma tahaksin aga siin ühe redaktsioonilise täienduse teha. Märkus IV öeldakse nimelt, et teenistusaja arwesse wõetakse õpetajatel-eriteadlastel ka see aeg, mis nemad on tegewad olnud agronoomia alal. Selle sõna „agronoomia“ kohta on mõnede Riigikogu liigete juures eksiarwamised tekkinud. Seletatakse nimelt, nagu tähendaks see juba põllumajanduslist tege- wust, töötamist agronoomia alal, kui keegi terve eluaja adra taga on käinud ja kui ta nüüd kooliõpetajaks peaks hakkama, tuleks kõik need aastad teenistusaja arwesse wõtta. See on ekslik seletus. Siin on mõeldud ainult isiku tegewust seltskondlise agronoomia alal ja sellekohast parandust panen ette sellesse märkusesse sisse wõtta. See on redaktsiooniline parandus ja teda võib III. lugemisel teha.

J. Annusson (tõer.): Mina ei saa leppida ei ühe ega teise parandusega. Iga seadus peab olema kokkukõlas mõnesugu teiste seadustega, mis sedasama ala käsitawad. Makswate seaduste järele kuuluvad koolid haridusministeeriumi alla. Kui seda tegelikult mitte ei tehtud, siis on see seaduse mitte täitmine ja selle eest tuleks üks või teine wastutusele wõtta. Seda tendentsi makswas seaduses läbi wiia oleks seaduste

weel rohkem segamini ajamine, ja seda ei tohiks mitte. Kui see vastu võeti, et liigitamine kuulub põllutöoministeeriumile, siis võiks seda weel kuidagi majandusliselt seletada, kuid täiesti loogiline ei ole see mitte. Samuti ei ole ka loogiline see, kui põllutöoministeerium hakkaks teatud õpetajate hindama üks kõik missugustes koolides. On ju teada, et põllutöoministeeriumile allub maa üleüldine korraldamine ja põllutöoministeeriumi käest saavad maad teised ministeeriumid. Kui nüüd haridusministeerium hakkaks oma alla kuuluvate maadega lõpulikka otsuseid tegema, siis igatahes tema igakord selle ülesandega mitte toime ei saa, ja põllutöoministeerium waatab järjekindlalt selle järele, kellele üks või teine maatükk on antud. Tõesti niisugune korraldus peaks olema ka haridusalal ja peaks selle peale rõhku pandama, et koolid korraldud oleks ja nende üleüldine korraldamine kuulub muidugi haridusministeeriumile. Kõike seda silmas pidades, oleks see parandus, mis teisel lugemisel vastu võeti, täitsa loogiline ja tuleks ka nüüd sisse jätta. Mis puutub herra Kerem'i parandusesse, et endist märkust 4-dat uuesti sisse võtta, siis leian mina, et see ei ole otstarbekohane, kui meie mitte seda põhimõtet rikkuda ei taha, mis üleüldises palgaseaduses makse on. Seal ei võeta mitte arvesse neid töid või kogemusi, mis on olnud ühel või teisel ametnikul või eriteadlasel oma erialal, kas on keegi olnud arst või mõnesugune muu eriteadlane. Siin seletati küll, et kui see märkus vastu võtta ühes redaktsioonilise parandusega, mida herra Hünerson ette pani, et siis oleks see iseenesest kõigile arusaadav. Kõige pealt pean ma konstateerima, et see parandus mitte redaktsiooniline pole ja arwan, et seda ei saa III lugemisel lähemalt defineerida, mis II lugemisel on täiesti lahtiseks jäänud. Ma saan sellest märkusest nõnda aru, et siin mõistetakse üleüldist tegewust agronoomia alal. Siin taheti ka ütelda, et iga agronoom tõesti sellekohast palka saab, nagu see palgaseaduses on ette nähtud, neile kes pikemat aega on ametis olnud. Ma pean sel juhtumisel üttelema, et isik, kes näituseks, on mõisawalitseja olnud 25 või 20 aastat, hakkab korraga koolitöös kõrgemat palka saama, kui see, kes juba võib olla, 10 aastat koolitewuses praktiseerinud. Niisugust seisukorda ei saa mitte lubada. Agronoomiliseks tegewuseks võib ka hobustega kauplemist või ükskõik mis muud tegewust pidada.

Ja selles mõttes ei saa kuidagi wiisi selle parandusega ühineda.

Juhataja K. Wirma: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja A. Ehrlich: Mis puutub märkus 4-esse, siis rahaasjanduse komisjoni aruandjana, ühinen selle parandusega, et mahatõmmatud sõnad „kokkuleppel haridusministeeriumiga“ saaks välja jäetud. See on täiesti loomulik, sest praegumaks wa ajutise määruse järele kuuluvad põllutöökoolid põllutöoministeeriumi alla ja kui nüüd haridusministeerium hakkab selles koolis, mis põllutöoministeeriumi alla kuulub, astmeid ära määrama, siis on see täiesti loomuwastane, siis juba võetagu põllutöökoolid põllutöoministeeriumi alla ära. Mis puutub uuesti ette pandud märkusesse, siis oli see rahaasjanduse alamkomisjonis arutamisel, ja seal leiti, et on küllalt tagatise olemas, et igasugune mõisawalitseja, nagu herra Annusson tähendas, kui ka iga agronoom, niisuguse kõrgenduse osaliseks saada ei või, ilma, et tema endist tegewust arvesse võttes, koolinõukogu sellekohase ettepaneku teeks ja põllutöoministeerium seda kinnitaks. Rahaasjanduse komisjon leidis selle märkuse wastuwõetawa olevat. Lisan weel juure, et naaberriikides, näituseks, Soomes, on see otsekohe nõuetaw, et põllutöökooli juhataja peab olema ennem vähemalt 1 aasta tegelikku majapidamist juhtinud ja seltskondlise agronoomia alal töötanud. Mis puutub uuesse, herra Hünerson'i poolt ette pandud parandusesse, siis komisjoni aruandjana mina selle kohta seisukohta võtta ei saa, sest et II lugemisel niisugust parandust tehtud pole.

Juhataja K. Wirma: Ehk küll aruandja on ühinenud Riigikogu liikme herra Kerem'i parandusega, siiski tuleb ta eriti hääletamisele, sellepärast, et sellele on vastu waieldud. Mis puutub herra Hünerson'i parandusesse, siis ei saa mina seda hääletamisele panna, sest et seda II lugemisel tehtud pole. Hääletamisele tuleksid siis järgmised parandused: Märkus 4, mis oli ennemalt märkus 3-na seaduseelnõus II. lugemisel. Teisel lugemisel said sisse võetud sõnad „kokkuleppel haridusministeeriumiga“, mida Riigikogu liige herra Kerem siin ette paneb välja jätta. Rkl. herra Kerem'i poolt on ette pandud märkus 4 uuesti sisse võtta. Nüüd tuleks see märkus siis 5-daks, sest eelpool on juba 4-jas olemas. Ma usun, et kõigil arusa-

daw on, millest jutt on. Ma asun hääletamisele. Kõige pealt tuleb hääletamisele märkus 4-dast välja jätta sõnad „kokkuleppel haridusministeeriumiga“. (Hääletatakse.) See ettepanek on saanud poolt 23, vastu 25 häält, — sellega on ta tagasi lükatud ja otsustatud märkus 4-dasse sisse jätta sõnad „kokkuleppel haridusministeeriumiga“. Palun nüüd neid Riigikogu liikmeid, kes selle poolt on, et teisel lugemisel väljajäetud märkus uuesti sisse võtta, kätt üles tõsta. (Sekretäär loeb häält). See ettepanek on saanud poolt 26, vastu 25 häält, sellega on otsustatud teisel lugemisel väljajäetud märkust uuesti sisse võtta. (Hääletatakse § 2 ühes wastuõetud parandustega). Wähemus on vastu, sellega on § 2 vastu võetud ühes wastuõetud parandustega.

Aruandja A. Ehrlich (loeb): § 3. Peale § 2 tähendatud põhipalga saavad õpetajad käesolewa määruse maksmapanemisest alates ajutist elukalliduslisa samal määral, kui riigiteenijad.

Juhataja K. Wirma: Asun hääletamisele. (Hääletatakse.) Vastu ei olda, seega on § 3 vastu võetud.

Aruandja A. Ehrlich (loeb): § 4. § 2 ja § 3 ettenähtud normide järele maksetakse palka kohtades, mis elukalliduse poolt riigiteenijatele palga maksmiseks 1 liiki on arvatud. Teistes kohtades on palkade protsendiline alanemine samasugune kui riigiteenijailgi.

Juhataja K. Wirma: Panen § 4 hääletamisele. (Hääletatakse.) Vastu ei olda. § 4 on vastu võetud.

Aruandja A. Ehrlich (loeb): § 5. Põllutöökoolide juhatajad ja maal asuwate koolide õpetajad, kel vähemalt 24 normaaltundi nädalas, saavad kooli ülewälpidaja poolt tasuta korteri ühes kütte ja walgustusega ja kokkuleppe hindadega majapidamise saadusi.

Juhataja K. Wirma: Panen § 5 hääletamisele. (Hääletatakse.) Vastu ei olda. § 5 on vastu võetud.

Aruandja A. Ehrlich (loeb): § 6. Põllutöökoolide õpetajate nädalatundide normaal arw on 24. Alla wõi üle selle arwu tundide andmise korral maksetakse neile iga nädalatunni eest $\frac{1}{24}$ osa õpetaja

palgast. Põllutöö keskkooli juhataja nädalatundide normaal arw on 12, kaheaastalise alampõllutöökooli juhatajal — 15, üheaastalise alampõllutöökooli juhatajal — 18. Ülenormi antud tundide eest saab juhataja eraldi tasu sel määral, kui palju ta peaks saama õpetajana nende tundide eest sessamas koolis.

Põllumajandusliste ja majandusteaduse eriainetes 2 tundi loetakse tasu poolest 3 üldhariduslise tunni wääriliseks. Kaks õpilaste tegelikkude tööde juhutamise tundi on tasu poolest ühe üldhariduslise tunni wäärilised.

Neile üldharidusliste ainete õpetajaile, kelle õpetegewus lühema aega kestab, kui eriainetes õpetajaile, wõib koolinõukogu määrata lisakohustusi, arwesse wõttes seda aega, mille wõrra wiimaste tegewus kestab kauem, kui esimestel. Eriainetes õpetajad, kellel suwisel poolaastal kooli juures täiel määral õpetegewust ei ole, on kohustatud töötama seltskondlise agronoomia alal põllutööministeeriumi sellekohaste määruste järele.

(Juhatama asub abiesimees **A. Kerem**.)

Juhataja A. Kerem: Panen § 6 hääletamisele. (Hääletatakse.) Vastu ei olda. § 6 on vastu võetud.

Aruandja A. Ehrlich (loeb): § 7. Asetäitetundide eest maksetakse õpetajale wõi koolijuhatajale iga antud tunni eest $\frac{1}{70}$ osa tema kui õpetaja kuu täiest palgast normaal nädalatundide arwu juures, aga ainult siis kui asetäitetundide andmine sünnib põllutööministeeriumi nõusolekul, wõi kui on wõimatu ministeeriumi nõusolekut enne asetäitetundide andmist nõutada, esialgselt koolijuhataja korraldusel.

Juhataja A. Kerem: Panen § 7 hääletamisele. (Hääletatakse.) Vastu ei olda. § 7 on vastu võetud.

Aruandja A. Ehrlich (loeb): § 8. Peale palga maksetakse õpetajaile ja tunniandjaile, kui nende nädalatundide arw on vähemalt 50% normaaltundide arwust, perekonna toetusraha riigiametnikkude kohta käiwate üleriikliste määruste ja normide järele.

Juhataja A. Kerem: Panen § 8 hääletamisele. (Hääletatakse.) Vastu ei olda. § 8 on vastu võetud.

Aruandja A. Ehrlich: § 9 on liidetud § 6, sellepärast tuleb nüüd § 9-na endine § 10.

(Loeb): § 9. Põllutöökoolide juhatajatel ja õpetajatel on suwel ühekuune puhkuse aeg, mis koolinõukogu ettepanekul ja põllutöoministeeriumi kinnitusel kahe kuuni pikendatud võib saada.

Juhataja A. Kerem: Panen hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei olda. § 9 on wastu wõetud.

Aruandja A. Ehrlich (loeb): § 10. Awalikkude põllutöökoolide õpetajate ja juhatajate palga elukalliduslisa, perekonna-abiraha ja tasu aseläitetundide eest maksab terwelt riigivalitsus.

Juhataja A. Kerem: Panen § 10 hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei olda. § 10 on wastu wõetud.

Aruandja A. Ehrlich (loeb): § 11. Erakoolid wõiwad riigivalitsusel põllutöoministeeriumi ettepanekul abiraha saada õpetajatele ja juhatajatele põhipalga, elukalliduslisa- ja perekonna-abiraha maksmiseks selles seaduses ettenähtud normide järele.

Juhataja A. Kerem: Panen § 11 hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei olda. § 11 on wastu wõetud.

Aruandja A. Ehrlich (loeb): § 12. Põllutöökoolide õpetajad ja tunniandjad, kellel nädalas vähemalt 12 normaaltundi, kui ka nende perekonnaliikmed saawad haiguse korral arstiabi, ning rahalist toetust ja surma korral ajutist abiraha ühesugustel alustel riigiteenijatega riigi koolides riigi poolt, teistes koolides koolide ülewalpidajate poolt.

Juhataja A. Kerem: Panen § 12 hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei olda. § 12 on wastu wõetud.

Aruandja A. Ehrlich (loeb): § 13. Palk maksetakse wälja hiljemalt iga kuu wiimaseks päewaks, kuna palgasaatmise kulusid õpetaja palgast maha ei arwata.

Juhataja A. Kerem: Panen paragrahwi hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei olda. § 13 on wastu wõetud.

Aruandja A. Ehrlich (loeb): § 14. Käesolew seadus hakkab maksma 1. jaanuarist 1921 a.

Juhataja A. Kerem: Panen § 14 hääletamisele. (Hääletatakse.) § 14 on wastu wõetud. Kodukorra § 80 põhjal panen ma peale III lugemist hääletamisele kogu seaduse. (Hääletatakse.) Wastu ei olda. Sellega on seadus III lugemisel lõpuhääletamisel wastu wõetud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juure.

19. Seadus põllutöoministeeriumi 1921 a. korralise eelarwe osalise muutmise kohta — II lugemisel. Rahaasjanduse komisjoni aruandja A. Jürman (loeb): Seadus põllutöoministeeriumi 1921 a. korralise eelarwe osalise muutmise kohta.

Juhataja A. Kerem: Panen pealkirja hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei olda. Sellega on seaduse pealkiri wastu wõetud.

Aruandja A. Jürman (loeb): Muuta põllutöoministeeriumi 1921 a. korralist eelarwet järgmiselt:

§ 1. Wähendada:

Peatükk VI.

B. Esitus maakondades.

§ 1	139 462	marka.
§ 3	181.517	„
§ 6	8.218	„
§ 7	176.422	„
§ 8	161 500	„
§ 9	252.664	„

Wähendada kokku 919.783 marka

§ 2. Suurendada:

Peatükk VI.

B. Esitus maakondades.

§ 2	804.575	marka.
§ 4	55.533	„
§ 5	59 675	„

Suurendada kokku 919.783 marka.

Juhataja A. Kerem: Panen selle seaduseelnõu hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei olda. Seaduseelnõu on teisel lugemisel wastu wõetud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juure.

20. Seadus põllutööstöministeeriumi 1921 a. korraliste kulude eelarve osalise muutmise kohta — II lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja **A. Jürman** (loeb): Seadus põllutööstöministeeriumi 1921 a. korraliste kulude eelarve osalise muutmise kohta.

Juhataja **A. Kerem**: Panen pealkirja hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei olda. Pealkiri on wastu wõetud.

Aruandja **A. Jürman** (loeb): Põllutööstöministeeriumi 1921 a. korraliste kulude eelarve muudetakse järgmiselt:

§ 1 vähendada:

Peatükk III.

§ 1	15.000	marka.
§ 4	36.000	„

Kokku peatükk III 51.000 marka.

Peatükk IV.

§ 1	25.000	„
---------------	--------	---

Peatükk VII.

A. Peawalitsus.

§ 1	168.000	„
§ 2	25.000	„
§ 3	10.000	„
§ 10	50.000	„

Kokku peatükk VII 253.000 marka.

H. Abirahadhariduse alal.

§ 1 p. 16	98.000	marka.
§ 1 p. 19	25.000	„
§ 3 loomakasvatuse ja piimatulituse alal p. 5	100.000	„
p. 7	35.000	„

Kokku 258.000 marka.

Peatükk IX.

A. Keskasutus.

§ 9	20.000	marka.
§ 10	115.000	„
§ 15	4.655.000	„

B. Maakondade metsawalitsus.		
§ 5	130.000	„

Kokku peatükk IX 4.920.000 marka.

Wähendada kokku 5.507.000 marka.

§ 2. Suurendada:

Peatükk IX.

D. Metskonnad.

§ 1	5.507.000	marka.
---------------	-----------	--------

Juhataja **A. Kerem**: Panen ettekantud seaduse II lugemisel hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei olda. Seadus on II lugemisel wastu wõetud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juure.

21. Seadus Piirissaare 1921 a. tuleõnnetutele abiandmise kohta — II lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja **L. Johanson** (loeb): Seadus Piirissaare 1921 a. tuleõnnetutele abiandmise kohta.

Juhataja **A. Kerem**: Panen seaduse pealkirja hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei olda. Seaduse pealkiri on wastu wõetud.

Aruandja **L. Johanson** (loeb): § 1. Piirissaare tuleõnnetud wõiwad ärapõlenud hoonete ülesehitamiseks laenu saada kunni 10 aasta peale, 6% eest aastas.

Laenu wäljaandmine sünnib Tartu maakonnawalitsuse kaudu.

Selleks otstarbeks määratakse rahaministeeriumile, riigikassa peawalitsuse alal, kolm miljoni (3.000.000) marka krediiti, vähendades sama ministeeriumi 1921 a. erakorraliste kulude eelarve peatükk III § 1 — liikumata waranduse muretsemine — selle summa wõrra ja lisades sama eelarwe B osas, I jagu, erakorralised operatsiooni fondid, juure § 3 — Piirissaare tuleõnnetutele laenu wäljaandmiseks — 3.000.000 marka.

Juhataja **A. Kerem**: Panen § 1 hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei olda. § 1 on wastu wõetud.

Aruandja **L. Johanson** (loeb): § 2. Piirissaare tuleõnnetud wõiwad riigimetsadest taksihindadega arwatult metsamaterjaali saada uute majade ehitamiseks laenu kunni 15 a. peale, kus juures kahe esimese aasta jooksul, käesolewa seaduse wäljakuulutamise päewast arwates, protsenta ei wõeta, kuna kolmandast aastast peale neli protsenti laenatud materjaali wäärtusest arwatakse.

Juhataja A. Kerem: Panen § 2 hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei olda. Sellega on see paragrahw wastu wõetud.

Aruandja L. Johanson (loeb): § 3. Lähemad määrused rahalise laenu summa suuruse ja laenatawa metsamaterjaali hulga kui ka nende laenude wäljandmise ja tagasimaksu korra kohta töötab wälja ja kinnitab töö- ja hoolekandeminister, kokkuleppel raha- ja põllutöoministritega.

(Sekretääri kohale asub abisekretäär **J. Bergman.**)

Juhataja A. Kerem: Panen § 3 hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei olda. Sellega on § 3 wastu wõetud.

Aruandja L. Johanson (loeb): § 4. Töö- ja hoolekandeministeeriumile määratakse kolmsada tuhat (300.000) marka krediiti kalapüügiriistade muretsemiseks Piirissaare tuleõnnetutele tasuta wäljajagamiseks, wähendades selle summa wõrra sama ministeeriumi 1921 a. eelarwes peat. III § 1 ja suurendades peat. III § 21 määratud krediitid. Wäljajagatud eksemplaaridel on wälja jäetud selles paragrahwis peatükk III § 1 wähendada ja peatükk III § 21 tuleb suurendada.

Juhataja A. Kerem: Panen § 4 hääletamisele ühes komisjoni aruandja täiendustega. (Hääletatakse.) Wastu ei olda. Sellega on see paragrahw ja terve seadus II lugemisel wastu wõetud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juure.

Korra kohta on sõna rkl. herra Tupits'il.

22. Järgmise koosoleku aja ja päewakorra kindlaksmääramine. **A. Tupits (põl.):** Ma teen ettepaneku järgmist Riigikogu koosolekut kindlaksmäärata ja ära pidada täna kell 5 p. l. ja wõtta:

1. päewakorrapunktiks seadus weeru juhtimise kohta läbi wõõra maa maaparanduse otstarbel.

2. Seadus põllutöökoolide õpetajate palga kohta — II lugemisel.

3. Seadus Eesti ja Soome waheliste merealuste kaabelite omamisõiguse lepingu kinnitamise kohta — III lugemisel.

4. Seadus Eesti-Soome waheliste merealuste kaabelite korraspidamise ja kasutamise kohta, samuti ka nende kaabelite abil toimetatawa telegraafilise ja kaugekõnelise läbikäimise kohta Eesti ja Soome wahel — III lugemisel.

5. Seadus Eesti ja Läti wahelise konsulaar-lepingu kinnitamise kohta — III lugemisel.

6. Seadus Eesti ja Leedu wahelise konsulaar-lepingu kinnitamise kohta — III lugemisel.

7. Seadus Eesti demokraatliku wabariigi ja Ukraina sotsialistliku nõukogude wabariigi wahel tehtud lepingu ja sellele lepingule juurelisatud täiendawa kokkuleppe kinnitamise kohta — III lugemisel.

8. Seadus Eesti-, Läti ja Leedu wahelise posti, telegraafi, telefoni lepingu kinnitamise kohta — III lugemisel.

9. Konwentsioon Liiwimaa linnade hüpoteegi seltsi, nüüd nimetatawa Eesti hüpoteegi panga tegewuse likwideerimise kohta Lätimaa piirides — III lugemisel.

10. Seadus põllutöoministeeriumi 1921. a. korralise eelarwe osalise muutmise kohta — III lugemisel.

11. Seadus põllutöoministeeriumi 1921. a. korraliste kulude eelarwe osalise muutmise kohta — III lugemisel.

12. Seadus Piirissaare 1921. a. tuleõnnetutele abiandmise kohta — III lugemisel.

13. Seadus haridusministeeriumi 1921. a. korraliste kulude eelarwe muudatuste kohta — III lugemisel.

14. Seadus töö- ja hoolekandeministeeriumi 1921. a. korraliste kulude eelarwe peatükk III §§ 1 ja 26 muudatuste kohta — III lugemisel.

15. Seadus teedeministeeriumi 1921. a. korraliste kulude eelarwe muutmise kohta — III lugemisel.

16. Seadus riigi 1921. a. erakorralise eelarwe suurendamise kohta 230.000.000 m. wõrra teedeministeeriumi alal — III lugemisel.

17. Määrus Asutawa Kogu seadusandliku delegatsiooni poolt 5. märtsil 1920. a. wastuwõetud määruse maakonna ja linna koolinõunikude kohta §§ 5, 6, 7 muutmiseks — III lugemisel.

18. Otsus töötatöölise kinnitamiseseaduse eelnõu wäljatöötamise ja läbiwaatamise kohta — Kommunistlise Tööliserühma esitis.

19. Riigikogu töödele waheaja määramise küsimus.

A. Palwadre (sd.): Panen ette Riigikogu järgmise koosoleku päewakorda wõtta: Riigikogu koosseisu komisjoni esitis rkl. Jaan Leeto wangist wabastamise asjas.

Tõsi, Riigikogu kodukorra järele esitiste päewakorda wõtmiseks on tarwis, et nad eelmisel päewal Riigikogu liigetele oleks kätte antud. Kuid sin on tegemist Riigikogu liigete immuniteedi küsimusega. See on erakorraline juhust ja ma arwan, et Riigikogu käesolewal korral peaks komisjoni esitise õhtuse koosoleku päewakorda wõtma ja ma teen sellekohase ettepaneku komisjoni nimel.

J. Wanja (kom.): Mina paneksin ette õhtuse Riigikogu koosoleku päewakorda wõtta weel moned küsimused ja nimelt järgmised: 1) Riigikogu koosseisu komisjoni esitis rkl. Jaan Leeto wangist wabastamise asjus, 2) Riigikogu Kommunistlise Töölisterühma esitis töötatöölise kinnituseaduse väljatöötamise ja läbiwaatamise kohta. (Wahelhüüded: Need on ju päewakorras.) Nad on küll päewakorras, kuid nad on asetatud taha otsa ja meile on see väga tähtis, et nad enne läbi arutatud saaksid, sest kui nad päewakorra lõppu jääwad, siis hüüate teie ükskord: „Lõpetada“ ja wõtate endile pühadewaheaja. Meie aga tahame, et nad enne saaks läbi arutatud ja kui nad päewakorra eesotsas on, siis tulewad nad ikka arutamisele, kuna muidu teilt seda kergesti wõib loota, et enne puhkusele lähete, kui neid esitisi arutama hakkate. (Wahelhüüde: Kui need punktid esimesteks wõetakse, siis lähete teie pärast teiste punktide arutamisel koosolekult ära.) 3) Riigikogu Kommunistlise Töölisterühma arupärimise peale wastamine Karl Saks'a peksmise asjus. 4) Riigikogu Kommunistlise Töölisterühma arupärimise-ettepanek põhiseaduse § 25 rikkumise kohta inimesewäärilise ülespidamise suhtes. 5) Riigikogu Kommunistlise Töölisterühma arupärimise-ettepanek põhiseaduse § 25 rikkumise kohta korterilude suhtes, — ja 6) Riigikogu Kommunistlise Töölisterühma arupärimise-ettepanek töölisteajate arreteerimise kohta.

A. Jürman (põl.): Nagu Riigikogu liigetel teada, lahkus 18. now. walitsuse liigete hulgast kaubandus-tööstusminister. Nüüd oleks tarwis, et Riigikogu otsustaks Riigikogu esimehele ülesandeks teha Wabariigi Walitsuse koosseisu täiendamise asjus

Riigikogule ettepanekuga esineda, mida kodukorra § 103 nõuab. Teiseks kui see ettepanek on wastu wõetud, siis tuleb järgmise Riigikogu koosoleku päewakorda üles wõtta II punktina Wabariigi Walitsuse koosseisu täiendamine. Teen selleks wastawa ettepaneku.

Juhataja A. Kerem: Päewakorra kohta on mitmesuguseid ettepanekuid tehtud. Panen kõige pealt Riigikogule otsustamiseks järgmise koosoleku aja määramise kohta tehtud ettepaneku, täna õhtul kell 5 järgmine koosolek määrata. (Hääletatakse.) Wastu ei ole keegi. Sellega on otsustatud järgmine koosolek täna kell 5 ära pidada. Enne kui päewakorra üksikute punktide äramääramisele asuda panen rkl. Jürmani poolt tehtud ettepaneku hääletamisele. (Wahelhüüde: Palume ette lugeda!) Ettepanek on järgmine: „Riigikogu otsustab Riigikogu esimehele ülesandeks teha Wabariigi Walitsuse koosseisu täiendamise asjus Riigikogu koosolekul ettepanekuga esineda.“ (Hääletatakse.) Wastu ei olda. Sellega on see ettepanek wastu wõetud. Siis ma paneksin esimesena hääletamisele ettepaneku päewakorda wõtta need punktid, mis rkl. herra Tupits'i poolt on ette pandud. Kas soowitakse nende päewakorra-punktide ettekandmist? (Wahelhüüde: Palume!)

Abisekretäär J. Bergman (loeb): Seadus weejuhtimise kohta läbi wõõra maa maaparanduse otstarbel — redaktsiooni komisjoni esitis. Siis tuleks selle järele tänasest päewakorrast 10. punkti peale punktid kunni päewakorra lõpuni III lugemisele. Siis tuleks koosseisu komisjoni esitis, töötatöölise kinnitamiseseaduse eelnõu ja wiimase punktina Riigikogu töödele waheaja määramise küsimus.

Juhataja A. Kerem: (Hääletatakse.) Wastu ei olda. Sellega on otsustatud koosoleku päewakorda wõtta rkl. herra Tupits'i poolt ette pandud punktid. Järgmine ettepanek on rkl. Palwadre poolt: „Panen ette Riigikogu järgmise koosoleku päewakorda wõtta: Riigikogu koosseisu komisjoni esitis rkl. Jaan Leeto wangist wabastamise asjus.“ Kuna kodukord seda ette ei näe, aga et aruandja seda, kui erakorralist juhust, siiski põhjendas, siis pean mina tarwilikuks seda küsimust Riigikogule

otsustamiseks ette panna. (Hääletatakse). Häälteenamusega on otsustatud seda päewakorda wõtta. Siis on ettepanek päewakorda wõtta II punkti all Wabariigi Walitsuse koosseisu täiendamise küsimus. (Hääletatakse.) Wastu ei olda, sellega on otsustatud seda küsimust II punktina päewakorda wõtta. Järgmisena on ette pandud päewakorda wõtta Riigikogu Kommunistlike rühma arupärimise peale wastamine Karl Saks'a pekemise kohta. (Hääletatakse.) Kommunistlike rühma ettepanek on saanud poolt 13 ja vastu 13 häält ja on sellega tagasi lükatud. Edasi on ette pandud päewakorda wõtta Kommunistlike Töölisterühma arupärimise-ettepanek põhiseaduse § 25 kohta — inimwäärilise ülespidamise suhtes. Kuna see arupärimine ei ole paljundatud, siis ei wõi seda päewakorda wõtta. Niisama ei saa päewakorda tulla Kommunistlike Töölisterühma arupärimise-ettepanek põhiseaduse § 25 rikkumise kohta korteriolude suhtes, samuti ka arupärimine töölisleesitajate arreteerimise kohta. On ettepanek tehtud päewakorra-punktide järjekorra määramist juhatause hooleks jätta. Teisi ettepanekuid ei tehta? Loen selle ettepaneku wastu wõetuks.

Riigikogu läheb järgmise päewakorra-punkti juure.

**23. Seadus haridus- Rahaasjandus-
ministeeriumi 1921 se komisjoni
a. korraliste kulude aruandja Chr.
eelarwe muudatuste Kaarna (loeb):
kohta — II luge- Seadus haridusminis-
misel. teeriumi korraliste ku-
lude eelarwe muuda-
tuste kohta.**

Juhataja A. Kerem: Panen peal-
kirja hääletamisele. (Hääletatakse)
Wastu ei ole keegi — sellega on peal-
kiri wastu wõetud.

Aruandja Chr. Kaarna (loeb):
§ 1. Haridusministeeriumi 1921 a. korra-
liste kulude eelarwe muudetakse järgmiselt:

Wähendatakse kulud.

Peatükk II.

Kantselei.

§ 1. Palgad	137.000.—
§ 2. Päewarahad ja sõidukulud	100.000.—
Kokku	237.000.—

Peatükk III.

Kooliosakond.

A. Keskasutus.

§ 6. Eksamite ja kursuste kulud	300.000.—
§ 7a. Üleüldised toetussummad	750.000.—
Kokku	1.050.000.—

Peatükk III.

B. Riigikoolid.

§ 4. Majanduslised kulud	800.000.—
§ 5. Kooliõpilaste arstimise kulud	35.000.—
§ 6. Inwentaari muretsemine	100.000.—
§ 8. Toetussummad	600.000.—
§ 9. Erikulud	160.000.—
Kokku	1.695.000.—

Peatükk IV.

Teaduse- ja kunstiosakond.

A. Keskasutus.

§ 1. Palgad	80.000.—
-------------	----------

Peatükk IV.

C. Riigi keskarhiw.

§ 4. Majanduslised kulud	130.000.—
--------------------------	-----------

Peatükk V.

Majandusosakond.

§ 1. Palgad	70.000.—
Kokku	3.262.000.—

Suurendada kulud.

Peatükk II.

§ 3. Kantselei kulud	65.000.—
§ 4. Majanduslised kulud	80.000.—
§ 5. Liikuwa waranduse muretsemine	200.000.—
Kokku	345.000.—

Peatükk III.

Kooliosakond.

A. Keskasutus.

§ 1. Palgad	14.400.—
-------------	----------

Peatükk III.

B. Riigikoolid.

§ 1. Palgad	200.000.—
§ 3. Kantselei kulud	25.000.—
§ 7. Õpetarbed ja õpe- wahendid	424.000.—
	<u>Kokku 1.649.000.—</u>

Peatükk III.

C. Awalikud koolid.

§ 1. Palgad	1.238.300.—
-------------	-------------

Peatükk IV.

C. Riigi keskarhiiv.

§ 1. Palgad	11.000.—
-------------	----------

Peatükk VI.

Rahwussekretäärid.

§ 1. Palgad	4.300.—
	<u>Kokku 3.262.000.—</u>

E. Martinson (sd.): See seaduseelnõu on õige lühikese aja jooksul rahaasjanduse komisjonis läbi waadatud, nii et komisjonil võimalik ei ole olnud eelnõu sisusse tungida. Nagu mulle öeldi, olewat komisjonis korraga ligi 20 seaduseelnõu läbiwaatamisel olnud. Ma wotan kõige pealt arwustuse alla eelarwe suurendamise summad. Seletuskirjas on kulude suurendamist kõige pealt sellega motiweeritud, et on tulnud õpetajate palkasid tõsta. Selle juures on tähendatud uute awatud õpetajate seminaride peale. Kuid õpetajate seminarid awati käesolewa aasta algul, kuna riigi eelarwe suwel läbi waadati. Kulusid seminaride peale oleks pidanud juba eelarwe läbiwaatamisel ette nägema ja neid nõudma eelarwe korras. Praegune kulude suurendamise wiis ei ole loomulik, wähemalt see motiiv mitte, mis nõudmisel ette tuuakse. Kantselei kulude suurendamise põhjendusena on ette toodud posti-telefoni takside tõusmine. Oletame, et see nii on. Raamatukogu ja ajakirjade peale oli lubatud 75 000 marka. Nagu teada, on meil riigi keskraamatukogu, kes ka üksikute ministeeriumide tarwis raamatuid muretseb. Kui haridusministeerium tarwilikuks leidis oma raamatukogu suurendada veel suuremal määral, kui seda lubatud krediit võimaldab, siis oleks minu arwates wastawa krediidi suurendamise nõudmisega eelarwe arutamise juures esineda tulnud. Iseäranis

paneb mind imestama eelarwe-kulude suurendamine liikewa wara muretsemiseks, milleks siia on üles wõetud 200.000 marka, mis läheb mööbli muretsemiseks haridusministri kabinetile. Uue mööbli muretsemine on tarwilik leitud olewat sellepärast, et endine mööbel ei olewat haridusministri kabinetile mitte küllalt kohane olnud. Minu teada oli haridusministri kabinetil tarwilik mööbel olemas ja ma ei tea mitte, mispärast tarwis oleks olnud nii rutulises korras erakorralise krediidi nõudmisega mööblit uuendada. Sarnast krediidi määramist ei saa rahwaesituse seisukohalt õigeks tunnistada. Majanduslised kulud walgustuse sisseseadmiseks on ju tarwilikud, kuid et see maja muretsemine mitte õnnelik operatsioon ei olnud, et meie tema wastu olime, siis ei saa ma ka seda krediiti õigustatuks pidada. Kooliosakonna krediidi suurendamine mrk. 14.400.— wõrra on täiesti põhjendatud, sest et perekonnaliigete arw suurenenud on. Riigikoolide kantselei kulude suurenduse põhjenduseks pole muud ette toodud, kui et suurendus wäikene summa olla. (W. Linnamägi (kristl.): Trehwas näpuga taewa!) Rahwussekretääri palkade asjus olla eelarwes eksitus juhtunud, mis muidugi ära parandada tuleb. Mis puutub wähendustesse, mille arwel neid kulusid suurendada tahetakse, siis wõiks siin imekspandawaid asju ette tuua. Juhin tähelepanu selle peale, et tahetakse wähendada wanadele õpetajatele toetusrahaks määratud summased 750.000 marga wõrra. Keskmiselt antakse toetussummadeks ühele wanale õpetajale 1000—1500 marka kuus. See oleks endisega wõrreldes umbes 5 rubla ümber. See on wäga wäikene summa. Haridusministeerium peaks wähemalt 3000 marka kuus määrama, siis oleks seegi juba palju wäiksem toetusraha, kui seda kunstnikkudele ja kirjanikkudele on määratud. Selle summa wähendamine ei ole mitte õigustatud. Peale selle on kärbitud eksamite ja kursuste kuludeks määratud summased, nimelt on õpetajatele wähem toetust antud. Edasi on veel wähendatud toetussummasid riigikoolides. Need toetussummad on isegi juba wäikesed küllalt, eriti seminarides, kus õpilased saawad 500 marka kuus. See on nende terve stipendium. Endisega wõrreldes oleks see 2½ rubla, kuna wanal Wene ajal üle 10 rubla kuus stipendiumi anti. See summa on juba iseenesest wäike ja tema wähendamine ei ole loomulik. Haridusministeeriumi teaduse- ja kunstiosakonna palkade ülejääk on 80.000 marka. Kui kunsti- ja teaduse-

osakonna koosseis eelarwe korras arutusel oli, siis rõhutas ministeerium kõvasti seda, et seal ametnikkude vähendamine võimatu. Pärast on selgunud, et ei ole saadud wastawaid ametnikka. Krediidide järeljäak näitab, et haridusministeerium selles osakonnas liiga laiutada on tahtnud. Et see tõesti nii on, näitab asjaolu, et ajutise koosseisude seaduse läbiwaatamise puhul haridusministeerium ise kokku leppis koosseisu vähendamises kahe ametniku võrra. Kunsti- ja teaduseosakonnast tuli välja jätta osakonna juhataja abi ja sekretääri abi. Põhjusel, et haridusministeerium tahab keskasutuse kulusid, selle hulgas ka just ministri kabineti kulusid suurendada hädatarwiliste väljaminekute arwel, millest siin kõnelesin, ei leia mina mitte võimaliku olewat eelarwe muutmise poolt hääletada.

Haridusminister H. Bauer: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Kõigi punktide peale, mis siin ette toodud, tahan ma ka üksikasjaliselt wastata. Tuuakse ette põhjendus, et eelarwe olla liiga ruutu läbi waadatud ja mitte küllalt hästi läbi töötatud. Kui seda ligemalt waadata, siis selgub, et see mitte ükski haridusministeeriumis nii ei ole, waid kõigi teiste ministeeriumide eelarwetes, mis siin II ja III lugemisel päewakorras olid, kordub seesama nähtus. Ei saa ka eelarwe puudujääkide katmiseks ettepanekuga waremalt, näit., oktoobrikuul esineda, kui õpetajate palgad alles maksmata ja kui teadmata on, kui palju ühest paragrahwist teise üle wiia võib. Aasta otsa aga väljaminekuid täpsealt ette välja kalkuleerida, on võimatu. Eelarwe ei ole mitte paari miljoni suurune, waid 340 miljonilise eelarwe juures võib ka kergesti kolme miljoniga eksida. Teie teate väga hästi, et wiimasel ajal sai hulk õpetajaid kõrgemasse astmesse üle wiidud. Need olid kursuste lõpetajad. Loomulikult pidi nende palka siis kõrgendada. (E. Martinson (sd.) kohalt: Ma sellest ei rääkinud!) Just sellest tuli aga pea puudujääk, see selgus aga alles juuli- ehk juunikuus ja siis alles eelarwet kokku seada oleks täiesti võimatu olnud. Siis heidetakse ette, kantselile puudujääk olla 25.000 marka suur. Niisugusest summast ühe suure ministeeriumi eelarwe juures ei maksaks aga tõesti mitte rääkida. Sest 25.000 oleks, nagu siin öieti tähendati, end. Wene rahas 125 rubla. Ja see on kogu ministeeriumi kantselile kulude aastane puudujääk!

Siin räägitakse, et mispärast on siis 125 rublaga eelarwest üle mindud. Mina arwan, et niisugustest wäikestest asjadest ei maksa siin mitte kõnelema hakata. Seda ei oleks endisel ajal tähelegi pandud, kui jutt oleks olnud Eesti kubermangu ja poole endise Liwi kubermangu eelarwest. Rohkem väljaminekuid kunstiosakonnas läks sügise poole ja nimelt siis, kui eelarwe-kommisjonis wiimasel istumisel otsuseks tehti haridusministeeriumi Eestimaa kirjeldust ehk entsiklopeediat — välja anda; kunstialbumi väljaandmine jäeti ära, ja sellepärast tuli ootamata kulusid teha, kallima hinnaga raamatuid osta jne. Mis inventaarisse puutub, siis on tõesti imelik see, mis siin ette toodi, nagu oleks ministri kabinetis suurepäraline mööbel olnud. Herra Martinson oli sel ajal ministri abi, kui see sohwa ja kaks leentooli ministri kabinetis seisis. See oli kohe Saksa okkupatsiooni järele ja üksikud inventaari osad olid wist kuskilt mõisast kokku toodud; esialgu seisis ta ohwitseride kasinos ja pärast jäi haridusministeeriumile. Sellepärast on seletataw, mispärast ametnikud ei julge seda mööblit tarwitada, sest tarwitamisel võiks teatud mittesoowitawad tagajärjed olla. (L. Johanson (sd.): Mis Teie teete ministeeriumis sohwaga?) Teie loete sohwat ei tea mis luksuseks, kuid see on harilik elutoa mööbel, nii waadatakse vähemalt kõigis Euroopa haritud rahwaste juures selle mööbli peale. (L. Johanson (sd.): Meie räägime sohwest, aga mitte Euroopast! Naer.) Ärge ennast sellepärast nii ärritage, mina räägin ju üsna rahulikult. Mis puutub abiandmisesse õpetajatele, siis on pea kõik neist isikutest rahuldatud, kes palwekirja sisse on andnud. Abiraha antakse mitte ainult 1000, waid ka 1.500 ja 2000 marka kuus isiku pealt. Siin peab silmas pidama seda asjaolu, et eelarwe hakkas maksma alles tema wastuwõtmisega ja iga ettewaatlik majaperemees ei wõi mitte I-sel poolaastal lahke käega summasid välja jagada, kui ta ei tea, kas terwe eelarwe ka Riigikogus läbi läheb. Kui sedawiisi oleks talitatud, siis ei oleks teisel poolaastal mitte saadud tarwilikka abirahasid välja anda, waid nappus oleks kätte tulnud. Nii ei ole liig raske ümber lükata neid süüdistusi, mis siin teatud sihiga ette tuuakse. Mis sellesse puutub, et seminaristid ei ole tarwilik toetusraha saanud ja siin wahelhüüded esile tulewad „häbi!“, siis langeb see häbi teatud wiisil just seminaari juhataja peale, kes ka ühte

pahempoolsesse fraktsiooni kuulub (L. Johanson (sd.): Jätke seminaari direktori poliitilise meelsuse otsimine kaitsepolitsei hoolde!), et ta ei ole toetusraha tarvilisel viisil oma õpilaste jaoks ära kasutanud. Mis puutub teaduse- ja kunstiosakonda, et siin 80.000-margaline krediitide ülejääk on, siis on see tekkinud osalt sellest, et osakonna juhataja omale abi ametisse ei võtnud. Haridusministeerium tahtis edaspidi asja nii korraldada, et juhataja oleks professori õigustega isik, kes seda osakonda igas suhtes juhtida võiks. Nii on langenud kõik need etteheited ära, mis siin kuulda wale on tulnud ja need jäta wad tükati wäga imeliku mulje järele. (L. Johanson (sd.): Haridusminister jätab ise imeliku mulje järele! J. Piiskar (is.): Kas Teie oma kogemuste järele räägite? Pahe-mal pool suur kära ja naer.)

Juhataja A. Kerem: Palun rahu!

Aruandja Chr. Kaarna: Aruandjana mina sõna ei tarwita. Isiklikult aga paneksin ma ette selle seaduse teksti eite wõtta nr. 1, mis kogemata wahela on jäänud ja siis weel juure lisada teine paragrahw, mis järgmiselt käiks, „See seadus hakkab maksma tema wastuwõtmisega.“

Juhataja A. Kerem: Ma panen § 1 hääletamisele. (Hääletatakse.) Wähemus on wastu, — sellega on § 1 wastu wõetud. Rkl. herra Kaarna tegi ettepaneku, et uus § 2 juure saaks wõetud. (Hääletatakse) Wastu ei olda, — sellega on § 2 wastu wõetud ja ühes sellega terve seadus II lugemisel wastu wõetud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juure.

24. Seadus riigi 1921 a. erakorralise eelarwe suurendamise kohta 230.000.000 marga wõrra teedeministeeriumi alal — II lugemisel. Rahaasjanduse komisjoni aruandja O. Amberg (loeb): Seadus riigi 1921 a. erakorralise eelarwe suurendamise kohta 230 000.000 marga wõrra teedeministeeriumi alal.

Juhataja A. Kerem: Pealkirja kohta sõna ei soowita. (Hääletatakse.) Wastu ei olda — pealkiri on wastu wõetud.

Aruandja O. Amberg (loeb): § 1. Suurendada riigi 1921 a. erakorraliste kulude eelarwet: B. Riigi keskasutuste operatsiooni fondid.

V jagu.

Teedeministeerium.

§ 1. Riigi raudteewalitsuse tege wuse kapitaa-
likas 230 000 000.—
Kokku teedeministeerium Mk. 230 000.000.—

Juhataja A. Kerem: Panen § 1 hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei olda — paragrahw 1 on wastu wõetud.

Aruandja O. Amberg (loeb): § 2. Käesolew seadus hakkab maksma tema wastuwõtmise päewast alates.

Juhataja A. Kerem: Panen paragrahw 2 hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei olda. § 2 on wastu wõetud. Seega on seadus II lugemisel wastu wõetud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juure.

25. Seadus töö- ja hoolekandeministeeriumi 1921 a. korraliste kulude eelarwe peatükk III §§ 1 ja 26 muudatuste kohta — II lugemisel. Rahaasjanduse komisjoni aruandja L. Johanson (loeb): Seadus töö- ja hoolekandeministeeriumi 1921 a. korraliste kulude eelarwe peatükk III §§ 1 ja 26 muudatuste kohta.

Juhataja A. Kerem: Panen seaduse pealkirja hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei olda. Pealkiri on wastu wõetud.

Aruandja L. Johanson (loeb): § 1. Wähendada töö-hoolekandeministeeriumi 1921 a. korraliste kulude eelarwe peatükk III § 1 summat kahesaja kaheksateistkümne tuhande kolmesaja kaheksakümne (218 380) marga wõrra.

Juhataja A. Kerem: Panen § 1 hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei olda. § 1 on wastu wõetud.

Aruandja L. Johanson (loeb): § 2. Suurendada töö-hoolekandeministeeriumi 1921. a. korraliste kulude eelarwe peatükk III § 26 summat kahesaja kaheksateistkümne tuhande kolmesaja kaheksakümne (218.380) marga wõrra.

Juhataja **A. Kerem**: Panen § 2 hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei olda. § 2 on wastu wõetud. Täiendawa paragrahwi ettepanekuks on sõna aruandjal.

Aruandja **L. Johanson**: Panen ette wastu wõtta § 3. „See seadus hakkab maksma tema wastuwõtmisega“.

Juhataja **A. Kerem**: Panen täiendawa paragrahwi hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei olda. § 3 on wastu wõetud. Seega on seadus II lugemisel wastu wõetud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juure.

26. Seadus teedeministeeriumi 1921. a. korraliste kulude eelarwe muutmise kohta — II lugemisel. Rahaasjanduse komisjoni aruandja **K. Wirma** (loeb): Seaduste edeministeeriumi 1921. a. korraliste kulude eelarwe muutmise kohta.

Juhataja **A. Kerem**: Pealkirja kohta sõna ei soowita. Panen ta hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei olda. Pealkiri on wastu wõetud.

Aruandja **K. Wirma** (loeb): § 1. Muuta teedeministeeriumi 1921. a. korraliste kulude eelarwet posti-telegraafi-telefoni ametkonna alal järgmiselt:

Wähendada:

Peatükk III § 7.

Rahwuswahelised posti-telegraafi-telefoni maksud Mk. 3.800.000 wõrra.
Suurendada.

Peatükk III.

§ 2. Toetus ja arstiabi Mk. 300.000 wõrra.

§ 6. Telefoni eksploateerimise kulud „ 3.500.000 „

Kokku suurendada Mk. 3.800.000 wõrra.

Juhataja **A. Kerem**: Panen ette kantud seaduse hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei olda. Seega on ta wastu wõetud. Sõna on aruandjal täiendawa paragrahwi ettepanemiseks.

Aruandja **K. Wirma**: Panen ette juure wõtta § 2. „See seadus hakkab maksma tema wastuwõtmisega.“

Juhataja **A. Kerem**: Panen ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei olda. § 2 on wastu wõetud. Seega on seadus II lugemisel wastu wõetud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juure.

27. Määrus Asutawa Kogu seadusandliku delegatsiooni poolt 5. III. 20. a. wastu wõetud määruse maakonna ja linna koolinõunikkude kohta §§ 5, 6, 7 muutmiseks — II lugemisel. Rahaasjanduse komisjoni aruandja **O. Amberg** (loeb): Määrus Asutawa Kogu seadusandliku delegatsiooni poolt 5. märtsil 1920. a. wastu wõetud määruse maakonna ja linna koolinõunikkude kohta §§ 5, 6, 7 muutmiseks.

Juhataja **A. Kerem**: Panen pealkirja hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei olda. Pealkiri on wastu wõetud.

Aruandja **O. Amberg** (loeb): Asutawa Kogu seadusandliku delegatsiooni poolt 5. märtsil 1920. a. wastu wõetud määrus maakonna ja linna koolinõunikkude kohta §§ 5, 6, 7 muudetakse järgmiselt:

§ 5. Koolinõunikkude palgaks on: a) põhipalk riigiteenijate 1 astme palga suurus, b) ajutine elukalliduslisa samal määral kui riigiteenijail. Peale selle maksetakse riigiteenijatega ühesugustel alustel ja ühesuguste normide järele maakonna koolinõunikkudele sõidu- ning päewarahad ja kõigile koolinõunikkudele perekonna toetusraha, samuti saawad koolinõunikud ja nende perekonnaliikmed ühesugustel alustel riigiteenijatega haiguse korral arstiabi ning rahalist toetust ja abiraha surma korral.

Märkus 1. Koolinõunikkude kohustetäitjad, kelle haridusline tsensus ei wasta 5. märtsi 1920. a. määruse § 2 normaalnõuetele, saawad põhipalka ja elukalliduslisa riigiteenijate 2 astme palga suurus.

Märkus 2. Selles paragrahwis ette nähtud normide järele maksetakse põhipalka ühes elukalliduslisaga nendes kohtades, mis elukalliduse poolest riigiteenijaile palgamaksmiseks 1 liiki on arwatud. Teistes kohtades on palkade protsendiline alamine samasugune kui riigiteenijailgi.

Märkus 3. Maakonna ja linna omawalitsused on kohustatud koolinõunikkudele andma vähemalt 3-toalise korteri ühes

kütte ning walgustusega, mille eest nende põhipalgast ja elukallidusest 20% maha arwatakse.

Kui korteri wäärtus ühes kütte ning walgustusega on vähem kui 20% põhipalgast ja elukalliduslisast, siis tasub puuduwa osa korteriandja rahas. Selle juures hindab korteri, kütte ning walgustuse maakonna- või linnawalitsus. Kui ei ole võimalik korterit anda, või ei taheta pakutawat korterit wõtta, tasutakse koolinõunikule faktilised korteri, kütte ning walgustuse kulud, mille juures nende kulude kandja ei ole kohustud enam kui 3-toalise korteri eest tasu maksma, kuid mitte vähem kui 20% põhipalgast ja elukalliduslisast.

Hariduskomisjoni aruandja **J. Kana**: Seda silmas pidades, et seda küsimust ei või mitte ainult palkade seisukohast arwustada, sest koolinõunikude küsimus on ikkagi küsimus, mille kohta mitte ainult rahaasjanduse seisukohalt waadata ei saa, anti ka hariduskomisjoni. Selle komisjoni aruandjana ma siin praegu ka esinen. Siin on wäiksed lahkuminevad rahaasjandus- ja hariduskomisjoni wahel. Kõige pealt on siin sisse wõetud märkus koolinõuniku asetäitjate palga kohta. See märkus määrab koolinõuniku asetäitjale õige wäikse palga. See wäike 100-margaline wahe ei ole ju tähtis, kuid märkus isenesest annab seadusele halwa mulje. Sellega loodakse meil jälle iseäraline seisus. Kujutage ette, meil on kohtunikkude seas mitmesugused tsensused, kui seal nüüd ka tsensuste järel palka hakatakse maksma, missuguseks kujuneks siis meie kohus. Ma pean omalt poolt ütleva, et koolinõunik on ka kohtunik. Tema peab olema erapooletu inimene, et võimalikult õigelt kõike täita, mis tema käest nõutakse. Kõike seda arwesse wõttes panen ette seda märkust siin wälja jätta. Siis on weel üks teine asi, mis oma peale ka tähelpanu sunnib pöörama, nimelt: koolinõuniku koht on väga raske koht. Ma mäletan kui siin põllutöökooli õpetajate palgaolud arutusel olid, siis tõusid põllumehed üles ja nõudsid, et ühiskondlistele agronoomidele tuleks palgamääramisel nende tööaeg wäljaspool kooli aega kaasa lugeda. Ma pean ütleva, siin tuleb seda weel enam teha. On tarwilik, et koolinõunikud saaksid omale teatawaid kogemusi koguda ja et nad pärast, kui nad kogenenud on, mitte sellelt tööpõllult ei lahku. Ütlen weel, et koolinõunik maakonnas ühe aasta jooksul suuremat tööd ära

teha ei suuda. Ei tohi ega ole soowitaw lubada, et koolinõunik, kui ta omale juba teatud kogemused on omandanud, läheks kõrvalt paremat teenistust otsima. On tingimata tarwis määrata progressiivset palga kaswamist. Kõike neid asjaolusid arwesse wõttes, teen hariduskomisjoni nimel ettepaneku: 1) § 5-da esimene märkus ära jätta; 2) sellesama § 5 juure wõtta uus märkus: „Iga 3 aastase ametisolemise aja eest saawad koolinõunikud progressiivset lisapalka 5%, kuid kogusummas mitte rohkem kui 30% selles paragrahwis ettenähtud põhipalgast ja elukalliduslisast.“

Rahaasjanduse komisjoni aruandja **O. Amberg**: Sarnane ettepanek tehti ka rahaasjanduse komisjonis, kuid rahaasjanduse komisjon ei saanud sellega mitte leppida, iseäranis siis, kui progressiivsest lisapalgast räägiti. Walitsuse esitaja seletas komisjoni koosolekul, et walitsusel on kawatusel üleüldist palgamäärust wälja töötada, mis maksew oleks kõigi ministeeriumide kohta. Sellepärast ei ole mitte otstarbekohane seda nüüd ühe ministeeriumi kohta maksma panna. Etteoodud põhjenduste tõttu ei saa ma kumbagi ettepanekuga ühineda.

Juhataja **A. Kerem**: Wäljaspool järjekorda on sõna herra haridusministril.

Haridusminister **H. Bauer**: Rahaasjanduse komisjoni ettepanekuga ei saa mina mitte ühineda.

Juhataja **A. Kerem**: Sisse on tulnud järgmised ettepanekud: 1) „Panen ette märkus I § 5 juures wälja jätta“ Panen selle paranduse hääletamisele. (Hääletatakse.) Poolt on — 19, wastu — 24, sellega on parandus tagasi lükatud. Järgmisena tuleb hääletamisele II parandus, nimelt: „Panen ette § 5 juure wõtta uus märkus: „Iga kolme aasta ametisolemise aja eest saawad koolinõunikud progressiivset lisapalka 5%, kuid kogusummas mitte rohkem kui 30% selles paragrahwis ettenähtud põhipalgast ja elukalliduslisast.“ (Hääletatakse.) Häälteenamusega on see ettepanek tagasi lükatud. Panen ette kantud osa sel kujul, nagu ta rahaasjanduse komisjonis wastu wõeti, hääletamisele. (Hääletatakse.) Ettepanek on häälteenamusega wastu wõetud.

Aruandja O. Amberg (loeb): § 6. Käesolewas määruses ettetoodud muudatused hakkavad maksma 1. jaanuarist 1921. a.

Juhataja A. Kerem: Panen selle paragrahwi hääletamisele. (Hääletatakse.) Paragrahw 6 on wastu võetud.

Aruandja O. Amberg (loeb): § 7. Koolinõunikule põhipalga, progressiivse lisapalga ja sõidu- ning päewarahad, perekonna toetusraha, rahalise toetuse haiguse korral ning abiraha surma puhul maksab, arstiabi kulud kannab ja korteri ühes küttega ning walgustusega muretseb, wõi faktilised korteri, kütte ning walgustuse kulud kannab maakonna- wõi linnavalitsus. 80% elukalliduslisast maksab riigivalitsus.

Teen isikliku ettepaneku sellest paragrahwist välja jätta sõnad „progressiivse lisapalga ja.“

Juhataja A. Kerem: Panen selle paragrahwi ühes rkl. Amberg'i poolt tehtud parandusega hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei olda, sellega on paragrahw 7 wastu võetud ja ühes sellega ka see seadus II lugemisel.

(Juhataja kohale asub abiesimees **K. Wirma**.)

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juure.

28. Seadus täienduste kohta pärandusmaksu seaduses — II lugemisel. Rahaasjanduse komisjoni aruandja **A. Jõeäär** (loeb): Seadus täienduste kohta pärandusmaksu seaduses.

Juhataja K. Wirma: Panen seaduse pealkirja hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei olda, sellega on see seaduse pealkiri wastu võetud.

Aruandja A. Jõeäär (loeb): § 1. Pärandusmaksu seadus („Riigi Teataja“ nr. 67/68 — 1920. a.) täiendatakse järgmiselt:

1. § 30 punktides 1, 2, 3 ja 4 tähendatud hindamised, mis on tehtud Wene rublades kunni 24. weebruarini 1918. a. loetakse Eesti markades ja kaswatatakse sajakordseks. Hindamised, mis on tehtud peale 24. weebruari 1918 a. kunni 2. maini 1919. a. Wene rublades, Ida- ehk Saksa markades,

loetakse Eesti markades ja kaswatatakse 25 kordseks; niisama kahekümnewiekordseks kaswatatakse ka hindamised, mis on tehtud selsamal ajajärgul Eesti markades. Hindamised, mis on tehtud Eesti markades peale 2. maid 1919. a. kunni 1. maini 1920. a. kaswatatakse wiiekordseks ja hindamised, mis on tehtud peale 1. maid 1920. a. kunni 15. oktoobrini 1920. a. kaswatatakse kahekordseks.

Tiinumaa hind markades kõrgendatakse 25 korda.

Uus maahindade tabel.

	Tiinumaa hind markades.
1. Harjumaa	6.000.—
2. Läänemaa:	
I raioon:	
Hiiu ja Wormsi saared, Nuke poolsaar ja Rikholdi wald ühes Odensholmi saarega	3.500.—
II raioon:	
ülejäänud maakonna osad	5.000.—
3. Järwamaa	7.000.—
4. Wirumaa:	
I raioon:	
maakonna osa põhja ja lääne poole järgmist liini: Narroowa-Jõesuu kunni raudteesillani Narwas, sealt raudteed mööda kunni Narwa maantee ülekäiguni Waeküla mõisa juures, edasi teed mööda kunni Winni mõisani, sealt üle Kulina, Roela, Paaswere ja Wenewere kunni Tartu maakonna piirini	7.000.—
II raioon:	
ülejäänud maakonna osad lõuna ja ida poole seda liini kunni Narroowa jõeni	3.500.—
III raioon:	
maakonna külge liidetud osad idapoolse Narroowa jõe	4.500.—
5. Tartumaa:	
I raioon:	
Maakonna osa lõunapoolse järgmist liini: Emajõgi	

Restu mõisast kunni Püha-järveni, järve idapoolne kallas kunni Nuustaku alewini, teed mööda üle Otepää, Neeruti, Tamme, Kaarli, Krüüdneri, Wissi, Mutiku, Prangli jaama, üle Konsu jõe kunni postiteeni; edasi teed mööda kunni Wõru maakonna piirini. Peale selle maakonna lõuna-ida nurk Ahja jõe, Emajõe, ja Wõru maakonna piiri wahel 7.500.—

II raioon:

ülejäanud maakonna osad 10.000.—

6. Wõrumaa 7.500.—

7. Petserimaa:

I raioon:

maakohad lõuna poole raudteed 10.000.—

II raioon:

maakohad põhja poole raudteed 4.500.—

8. Walga maakond 7.500.—

9. Wiljandi maakond 9.500.—

10. Pärnu maakond:

I raioon:

Kihnu saar ja maakonna osa põhja-lääne poole Pärnu jõe wälja arwatud Wändra ja Tori kihelkonnad 6.500.—

II raioon:

ülejäanud maakonna osad 8.000.—

11. Külgeliidetud Wolmari maakonna osad 10.000.—

12. Saaremaa:

I raioon:

Muhu saar ja lõuna-ida poolne maakonna osa, kunni maanteeni Kuressaarest Muhu saarele 4.500.—

II raioon:

ülejäanud maakonna osad 3.500.—

W. Linnamägi (kristl.): Mitmel korral on siit kõnetoolist räägitud, et meil maksuseadused puudulikud on, et neid mitmel ajal ja üksikutel juhtumistel juhuslikult on täiendatud ja parandatud, nii et meil

tegelikult enne olnud maksusüsteem on ära segatud. Kuid niiwiisi edasi minna ei tohi. Ka ajakirjanduses on selle üle palju räägitud ja ka meie rahaminister pidi tunnistama, et see niiwiisi on. Nähtawasti on nüüd platoonilistest arutamistest üle saadud ja üks tegelik samm asutud, kuid minu arwamise järele, mitte õnnelikult. Meie leiame käesolewa seaduse põhjendusest, et pärandusmaksu tuleb wähe sisse, kõigest umbes 400.000 marka. Pärandusmaksu seaduse muutmise peapõhjuseks on siis olnud maksusumma wähesus. Kuid meie teame, et on palju asju riigis, mis mitte otsekohe puhast kasu ei too. Et on riigiwalitsemise alasi, mis mitte ainelise kasusaamise mõttes ei ole sisse seatud. Nii näituseks, kohtuasutused — õigusemõistmine. Muidugi ei taha mina sellega ütelda, et pärandusmaksu ei oleks tarwis reformeerida, teda üleüldiste riigimajanduse elu nõuetega rohkem kokkukõllasse wiia. Kuid seda tuleb wäga ettewaatlikult ja läbi mõeldult teha. Nüüd aga edasi minnes sisu juure, paistab mulle, et sellele seadusele on antud tagasihõluline mõju. Kui seaduse I punkti ligemalt waadata, siis räägitakse siin hindamistest, mis on tehtud enne 24. weebruari 1918. a. ja mis sajakordseks arwatakse. Ülepea on mul wäga aru saamatu, mispärast wõetakse teatawad normid sajakordselt, 25 kordselt, 5 kordselt jne., millega õieti on need normid põhjendud. Tõsi on, et warandused üleüldse on tõusnud hindades ja et nemad mitmesuguse hinna wäärilised on, kuid see ei anna põhjust nüüd tagantjärele hindamisi juhusliselt kaswatada teatud arw kordasid, siin peaksid olema rohkem põhjendatud andmed. Mul on teada, et liikumata warandused on hinnas tõusnud õige wähe. Wõrreldes liikwa waradega linna majade hinnad on keskelt läbi tõusnud ennesõjaaegsete hindadega wõrreldes umbes 30—50 kordselt. Maal ei ole talukohad ka mitte tõusnud hinnas 200—300 kordseks, waid on teada, et talusid on müüdud ka 35 korde hinna eest.

Edasi paistab mulle, et otstarbekohane ei ole maahindamisi nii peenelt liigitada — mõnda kahtekümne liiki, kui seda on tehtud seaduseelnõus. Niisugused maa-ala äramärkimised on kohased mõnes aktis, mis riikide piirisid käsitawad, wõi maakonna piirisid, aga mitte pärandusmaksu seaduses. Kujutage omale ette, kui palju peab kohtunik enne kaarti uurima, et kindlaks teha, kus üks wõi teine pärandusmaksu alune koht asub, et tiinu hinda selgeks teha.

Maksuseadused peavad tegelikult pruukimiseks soodsad olema. Minu arwates ei wõiks seda seadust niisugusel kujul mitte wastu wõtta, ja maksude määramisega ei tohiks mitte nii huupi talitada, waid selleks peaks saama kindel süsteem wälja töötatud. Mina panen ette seda seadust komisjoni tagasi anda uuesti wäljatöötamiseks ja põhjalikult läbitöötamiseks.

A. Kerem (rhw.): Mina toetan eelkõneleja ettepanekut, et seda paragrahwi komisjoni tagasi anda. (W. Linna-mägi (kristl.): Seadust, mitte paragrahwi!) Seadust praegu anda ei saa, sest et meil paragrahwi arutamine käsil on. Ma tahaks ainult ette tuua, et põllumajapidamises ei saa samawäärtuslist põllumaatakki mitu korda kõrgemalt hinnata Wirumaal, kui näituseks Harjumaal. Meil on põllumaa hindamine teatawal määral wälja kujunenud maawäärtuse alusel. Muidugi on ka olemas olewates hindamistes eksitusi, kuid üksikute protsentidega need eksitused on wõrreldes seaduseelnõus ettenähtud eksimiste wõimalustega palju vähemad. Meie teame wäga hästi, et põllumaa hind ei olene mitte maakonnast waid põllumaast enesest. Kõike seda arwesse wõttes toetan eelkõneleja ettepanekut, et see paragrahw saaks komisjoni tagasi antud.

Juhataja K. Wirma: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja A. Jõeäär: Rahaasjanduse komisjoni aruandjana pean wastu waidlema mõlemale ettepanekule sellepärast, et see eelnõu sai põhjalikult läbi waadatud rahaasjanduse komisjoni sellekohases alamkomisjonis, millest osa wõtsid peale muu ka põllumeeste ja Tööerakonna esitajad, kes leidsid, et seaduseelnõu täiesti wastuwõetaw on. Pean niipalju tähendama, et meil käesolewal juhtumisel mitte tege-mist pole uue seaduse wäljaandmisega, waid ainult tariifide tõstmisega. Pärandusmaksu seadus ise pandi maksma juba 1920. a. ja on meil siiani tarwitusel olnud. (A. Kerem (rhw.): Tariifid olid siis minimaalsed, kuid nüüd mak-

simaalsed.) Alamkomisjon waatas selle seaduse läbi, ja ei leidnud mitte wõimaliku olewat maakondade maahindamise tabelit muuta, sest et siis peaks uus maade hindamine ette wõetud saama, ja see tarwitaks palju aega. Nimetud tabeli aluseks on wõetud weneaegsed normid ja wõib ju olla, et seal eksitusi on sees, kuid selleks et teda põhjalikult ümber töötama hakata, kuluks mitmed aastad ära, sest pealiskaudselt seda ette wõtta ei saa. Ma arwan, et teiste wastuwäidete kohta oleks ülearune sõna wõtta, sarnasel korral, kui otsustatakse § 1 komisjoni tagasi anda. Pean ainult niipalju tähendama, et see seadus ainult nende päranduste kohta maksew on, kus maks alles määramata ning selle seadusega tahetakse ainult Eesti margakursi langemise mõju kõrwaldada. Mina igatahes waidlen selle paragrahwi komisjoni tagasiandmise wastu, sest et maa hindamise tabelite ümbertöötamiseks kulub õige kaua aega ära, kuna seadusel kiire iseloom on.

Juhataja K. Wirma: On tehtud kaks ettepanekut: 1) Paragrahwi komisjoni tagasi anda ja 2) komisjoni aruandja poolt tehtud ettepanek — paragrahw wastu wõtta. Panen esimese ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) See ettepanek on poolt saanud 28, wastu 24 häält, — ja on sellega wastu wõetud. Sõna on rkl. Kerem'il korra kohta.

A. Kerem (rhw.): Kuna esimene paragrahw, mis komisjoni anti, wäga suure tähendusega on, siis oleks seaduse edasiarutamine praegu asjata, mispärast ettepaneku teen koosolekut lõpetada.

Juhataja K. Wirma: On ettepanek tehtud selle seaduseelnõu arutamist senniks edasi lükata, kui § 1 komisjonis on läbi waadatud ja ühes sellega ka tänast koosolekut lõpetada. Sõna ei soowita. (Hääletatakse.) Wähemus on wastu. Sellega on otsustatud täna seaduseelnõu arutamist lõpetada ja ka Riigikogu koosolek lõpetada. Lõpetan koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 1,45 min.

Algkirjale alla kirjutanud:

Riigikogu abiesimees **K. Wirma.**

Abiesimees **A. Kerem.**

Sekretäär **A. Tupits.**

Abisekretäär **J. Bergman.**

